

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Vandaag trouw aan Schrift en belijdenis 1

Trouw aan de Schrift

Het afgelopen jaar heb ik op verschillende plaatsen in het land lezingen gehouden over de vraag wat het betekent om vandaag trouw te zijn aan Schrift en belijdenis.

kerkelijk leven

B. Kamphuis ■

In dit nummer

Kerkelijk leven - B. Kamphuis Vandaag trouw aan Schrift en belijdenis	507
Meditatief - H.P. Dam In Christus kan het!	510
Wandelen met God - M.A. van Leeuwen Liefde is...	511
Achtergronden - S. de Jong Theologie van kruis én overwinning (2)	513
Van binnen naar buiten - G. Riemer Onze welvaart - hun armoede of: Wie breekt er brood?	518
Meegelezen - H.J. Messelink Pasen en voorzichtigheid	521
Uit de kerken Register	

In sommige gevallen vonden die lezingen een plaats in het kader een kleine serie, waarin ook door anderen werd ingegaan op actuele ontwikkelingen in het kerkelijk leven. Er bleek steeds veel behoefte te bestaan aan zulke voorlichting en er werd op zulke avonden ook dikwijls intensief gediscussieerd. Daarom lijkt het me goed deze lezing nu ook hier te publiceren. Dat doe ik twee delen. In dit eerste deel gaat het vooral over de trouw aan de Schrift

Altijd hetzelfde

Wat betekent het vandaag trouw te zijn aan Schrift en belijdenis? Eigenlijk zitten in die vraag twee elementen. Er zit iets in wat altijd hetzelfde blijft en er zit iets in van verandering. Altijd hetzelfde blijft de Schrift. De bijbel is ons compleet gegeven en er valt niets aan toe te voegen en niet aan af te doen. We kunnen wel eens veranderen van bijbelvertaling, maar daarmee verandert de bijbel nog niet. De bijbel verandert niet, want Jezus Christus verandert niet. Jezus Christus blijft dezelfde, gisteren, vandaag en tot in eeuwigheid (Hebr. 13:8). Hij is het die naar ons toekomt in de Heilige Schriften. Die zijn ons eens en voor altijd gegeven als het Woord van Jezus Christus, altijd hetzelfde evangelie.

Wat ook niet zomaar verandert, dat is de belijdenis. De belijdenis is niet zo onveranderlijk

als de bijbel. In de loop van de eeuwen hebben ons belijdenisgeschriften een hele geschiedenis doorgemaakt. Maar er zit in de belijdenis toch vooral heel veel continuïteit, vastheid. We belijden nog hetzelfde geloof aan de uitverkiezing als de synode van Dordrecht, bijna 4 eeuwen geleden, hetzelfde geloof aan de godheid van Jezus Christus als het concilie van Nicea, bijna 17 eeuwen geleden. We kunnen ook niet zomaar op ons eigen houtje een verandering aanbrengen in de belijdenis. We hebben afgesproken dat we dat alleen maar samen mogen doen als kerken. Ook de belijdenis heeft dus een heel stabiel karakter. Het is dan ook de belijdenis van de naam van Jezus Christus, die altijd dezelfde blijft.

Verandering

Maar de vraag is: wat betekent het vandaag om trouw te zijn aan Schrift en belijdenis? En daarmee komt een element van verandering in het blikveld. De bijbel is wel onveranderlijk en onze belijdenis is ook vast, maar onze situatie verandert steeds. Trouw zijn aan Schrift en belijdenis betekent daarom dat je niet altijd dezelfde dingen kunt blijven zeggen. Want in een nieuwe situatie moet je andere dingen uit de bijbel tevoorschijn halen. Ik denk aan die schriftgeleerde, over wie de Here Jezus spreekt in Mat. 13:52: "Zo lijkt iedere schriftgeleerde die leerling in het koninkrijk van de hemel is geworden op een huismeester die uit zijn voorraadkamer nieuwe en oude dingen te voorschijn haalt". Nieuwe en oude dingen! Het nieuwe gaat zelfs voorop. Want met onze onveranderlijke bijbel staan we in steeds nieuwe situaties.

Je ziet dat ook gebeuren in de loop van de geschiedenis: bij een reformatie worden nieuwe dingen uit de bijbel gehaald. Toen Augustinus leerde dat een mens helemaal afhankelijk is van Gods genade, toen vonden ze hem een nieuwlichter, die wel een toontje lager mocht zingen. Toen Luther ontdekte dat onze gerechtigheid voor God niet bestaat in onze goede werken maar dat God ons deel geeft aan zijn gerechtigheid, toen wilden ze hem de mond snoeren: verderfelijke nieuwlichterij! De bijbel ging open en er kwamen nieuwe dingen uit te voorschijn. De één vond het prachtig, maar de ander wilde er niets van weten. Daarmee wordt het natuurlijk wel spannend. Aan de ene kant een onveranderlijke bijbel, een vaste

belijdenis. Aan de andere kant een steeds weer veranderende situatie, waarin om nieuwe dingen gevraagd wordt. Die spanning is kenmerkend voor de situatie waarin onze kerken momenteel verkeren. In een nieuwe tijd, in een nieuwe eeuw willen we verder met het oude woord van onze God. Dat roept vragen op, meningsverschillen, discussies. Dat kunnen we niet ontwijken. We kunnen niet de bijbel dicht laten en ons alleen maar oriënteren op de nieuwe tijd: dan zouden we ons roer kwijtraken en geen vaste koers kunnen varen. We kunnen ook niet alleen maar herhalen wat vroeger al gezegd is: dan zouden we onze roeping voor vandaag ontrouw zijn. We kunnen alleen maar verder met elkaar door vandaag trouw te zijn aan Schrift en belijdenis.

Schrift en belijdenis

Schrift en belijdenis, kun je die wel zo naast elkaar zetten? Ze zijn toch niet hetzelfde? De bijbel is Gods Woord, de belijdenis is mensenwoord. Toch is er een bepaalde overeenkomst. We hebben in de kerk beloofd ons aan beide te houden, aan Schrift en belijdenis. Beide zijn norm in de kerk. Als de dominee in een preek dingen zegt die tegen de bijbel ingaan, dan mag je naar hem toegaan en hem erop aanspreken: dat mag u niet zeggen, want in de bijbel staat het anders. Maar als de dominee tegen de belijdenis ingaat, dan mag je hem daar ook op aanspreken: hij heeft beloofd zich eraan te houden. Er is verschil in de wijze waarop Schrift en belijdenis norm zijn. In het vervolg zal ik daar nog meer over zeggen. Maar er is ook overeenkomst: we mogen elkaar in de kerk op Schrift en belijdenis aanspreken. Aan beide willen we trouw zijn.

Absolute norm

De bijbel is in de kerk de absolute norm. Dat wil zeggen: alle andere afspraken die wij in de kerk hebben zijn aan de bijbel onderworpen. Maar zelf is de bijbel aan geen enkele bepaling onderworpen. We hebben in de kerk een heleboel afspraken: de belijdenis, de kerkorde, synodebesluiten, plaatselijke reglementen enzovoorts.

Maar die gaan nooit boven de bijbel uit en als ze in strijd met de bijbel zijn, dan moeten ze veranderd worden. Geen enkele andere afspraak geldt dus absoluut. Maar de bijbel wel. De bijbel is vrij. De bijbel heeft

absolute gelding.

Het is ook niet zo dat wij in de kerk aan de bijbel die status geven, dat wij de bijbel geldend verklaren. Wij geven geen gezag aan de bijbel, de bijbel heeft van zichzelf gezag. De leer van de rooms-katholieke kerk is dat de bijbel haar gezag dankt aan de kerk. Maar Calvijn brengt daar al tegenin wat Paulus zegt in Ef. 2:20: De kerk is gebouwd op het fundament van apostelen en profeten. De kerk is op de bijbel gebouwd. Niet andersom: de bijbel is niet op de kerk gebouwd. Dat is het absolute gezag van de bijbel, omdat de bijbel Gods Woord is. God heeft het hoogste gezag in de kerk, daarom is zijn Woord het hoogste gezag. Er valt niets tegen in te brengen.

Tegendraads

Toch zouden we er vaak wel wat tegen in wil brengen. Want de bijbel is vaak een heel erg tegendraads en onaangepast boek. De bijbel past zich niet aan aan onze normen en waarden. Maar de bijbel stelt ons haar eigen normen en waarden. En daar kunnen we het knap moeilijk mee hebben.

De bijbel staat vaak haaks op onze cultuur. Wat de bijbel zegt over seksualiteit, over de verhouding van man en vrouw, over de schepping, over onze totale afhankelijkheid van God en ga zo maar door: het past helemaal niet in onze hedendaagse cultuur. Daarom is er ook zoveel verzet tegen de bijbel. Daar hoeft je je niet over te verbazen, dat kan niet anders. Een absolute norm komt altijd in botsing met andere normen en waarden. Dat wordt de bijbel een verouderd boek gevonden: belachelijk dat je je daaraan wilt houden. Of de bijbel wordt zelfs een gevaarlijk boek gevonden: zogenaamde christenfundamentalisten worden op één lijn gezet met terroristische moslimfundamentalisten. Zoveel weerstand roept de bijbel vandaag op.

Maar we moeten niet vergeten: de bijbel staat net zo goed vaak haaks op onze eigen kerkelijke en christelijke cultuur en traditie. Natuurlijk, onze tradities en gewoonten zijn mee bepaald door de bijbel. Maar onze traditie heeft niet het laatste woord. Alleen de bijbel is absolute norm. Daarom betekent vandaag trouw zijn aan de Schrift, dat je bereid bent ons kerkelijk leven en ons christelijk leven tegen het licht van de bijbel te houden. Ecclesia reformata semper reformanda: de gereformeerde kerk moet altijd weer

gereformeerd worden. Je moet altijd kritisch zijn, ook tegenover je eigen verleden en je eigen gewoonten. Want de bijbel past zich niet aan aan ons, maar wij moeten altijd weer luisteren naar de bijbel.

Daarom is het geen verwerpelijke nieuwlichterij als er kritische vragen worden gesteld over onze liturgie, over onze liederen, over ons jeugdwerk, over ons gemeentelven, over onze prediking. Moet alles blijven zoals het was in het verleden? Nee, natuurlijk niet, want het verleden is geen norm. Moet alles dan veranderen? Nee, natuurlijk niet, want ook verandering is geen norm. Maar de bijbel is wel norm en daar moeten we altijd naar terug. De bijbel leert ons kritisch naar onszelf te kijken. De bijbel wil ons leren vandaag leerling van Jezus te zijn, leerling van het koninkrijk der hemelen. Dan halen we nieuwe en oude dingen uit onze voorraadkamer. De vraag bij vernieuwing in de kerk zal altijd moeten zijn: zijn we zo vandaag trouw aan de Schrift? Niet: is het in het verleden ook zo gedaan? Ook niet: doen ze het overal vandaag zo? Maar: wat vraagt de Schrift van ons?

Duidelijk

Indertijd ben ik mijn werk aan de Theologische Universiteit in Kampen begonnen met een rede over de duidelijkheid van de bijbel. De duidelijkheid van de bijbel betekent: we zijn voor de uitleg van de bijbel niet afhankelijk van anderen, niet afhankelijk van de kerk, niet afhankelijk van de wetenschap. Want de bijbel legt zichzelf uit. De Heilige Geest legt zichzelf uit. God de Drie-enige spreekt zo in de bijbel, dat wij hem duidelijk kunnen verstaan.

De duidelijkheid van de bijbel betekent niet dat er geen moeilijke teksten in de bijbel zijn. Natuurlijk zijn die er wel. Iedereen die aan bijbelstudie doet, die weet dat. De duidelijkheid van de bijbel betekent ook niet dat de simpelste uitleg altijd de beste is. Soms moet je een schriftgedeelte niet letterlijk uitleggen, maar als beeldspraak – niet omdat je het letterlijke niet kunt geloven, maar omdat het letterlijke geen recht doet aan wat God ons daar wil zeggen. Als David in Psalm 42:8 zegt “al uw golven slaan zwaar over mij heen”, dan is dat een vorm van beeldspraak, van dichterlijke overdrijving, die aangeeft hoe groot de nood is van waaruit David naar God verlangt. Als je dat letterlijk neemt, doe je de tekst onrecht (dit is een voorbeeld dat K. Schilder ook ergens gebruikt). Soms moet je een

JG 82 – NR 29 – 30 APRIL 2007

schriftgedeelte in verband brengen met een ander, om het goed te kunnen begrijpen. Als er in Mk. 16:16 staat: “Wie gelooft en gedoopt is, zal worden gered”, dat betekent dat niet dat alleen gelovigen gedoopt mogen worden. Want er staat veel meer in de bijbel over de plaats van de kinderen in de gemeente. Het gaat dus niet altijd om de simpelste uitleg. Maar het gaat wel altijd om een uitleg die recht doet aan de bijbel.

De duidelijkheid van de bijbel betekent ook dat schriftberoep vrij is. Iedereen mag zich op de bijbel beroepen. De duidelijkheid van de bijbel betekent dat wij, gereformeerden, niet bij voorbaat gelijk hebben. Anderen kunnen ook gelijk hebben, als ze zich op de Schrift beroepen. Kortom, ook de duidelijkheid van de bijbel kan zich kritisch tegen ons keren. We moeten bereid zijn ons te laten bevragen over onze trouw aan de Schrift. We moeten bereid zijn daarover verantwoording af te leggen. Wie zich op de Schrift beroept, mag in de kerk gehoor vinden. Want Gods Woord is duidelijk. Het laat zich niet bij voorbaat vangen in onze gereformeerde uitleg. Een bijbelgetrouwe baptist mag ons aanspreken op onze fundering van de kinderdoop. En hij moet zich door ons laten aanspreken op zijn fundering van de ‘geloofsdoopt’. Trouw aan de Schrift kan dus tegen een stootje, als het goed is. Ook tegen iets dat stoot tegen onze gereformeerde overtuigingen. Laat de bijbel maar rechter zijn. Dat betekent: laat God, die zijn woord spreekt, maar Rechter zijn.

Reliëf

Nog één aspect van de bijbel wil ik hier naar voren brengen. Het is wat ik graag noem het ‘reliëf’ van de bijbel. Daarmee bedoel ik dat heel de bijbel Gods Woord is, maar dat niet alles in de bijbel even belangrijk is. Bij een landschap spreek je ook over reliëf: er zijn toppen en dalen en vlakten. Zo is het in de bijbel ook. Er zijn hoge toppen, waarvandaan je een uitzicht krijgt op Gods oneindige goedheid in Jezus Christus. Het zijn de teksten die we in ons hoofd en in ons hart hebben, zoals Joh. 3:16: “Want God had de wereld zo lief dat hij zijn enige Zoon heeft gegeven, opdat een ieder die in hem gelooft niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft”. Er zijn vlakke gedeelten, waar weinig bijzonders lijkt te gebeuren, de geslachtsregisters, de verhalen over alle etappes van de woestijnreis. Er zijn de dalen van onbelangrijke details: “neem de

mantel mee die ik in Troas heb laten liggen .. en ook de boeken, vooral die van perkament” (2 Tim. 4:13). Is het jammer dat de bijbel zo in elkaar zit, dat niet iedere tekst even zwaar weegt? Welnee, helemaal niet. Dat is juist het mooie van de bijbel. De bijbel is het boek van de geschiedenis van God met zijn volk. In die geschiedenis gaat God iedere dag met zijn volk mee. Nooit is het God te min om God van zijn volk te zijn. Hij is er bij de hoogtepunten en bij de dieptepunten, Hij is er ook bij die vele gewone dagen, waarop niets bijzonders gebeurt. ‘Dag aan dag draagt Hij ons’ (Ps. 68:20). Dat alles weerspiegelt zich in de bijbel.

Je moet daar natuurlijk wel rekening mee houden als je de bijbel leest. De Heilige Schrift is geen verzameling bewijspunten voor onze dogmatiek of voor onze gereformeerde levenspraktijk. Je kunt niet zomaar ieder woord van God overplaatsen naar onze tijd. God heeft zijn woord gesproken en laten spreken tot concrete mensen in concrete situaties. Wil je trouw zijn aan de Schrift, dan moet je steeds heel goed nagaan hoe God iets zegt, wanneer Hij het zegt, waarom Hij het zegt. Er zit in de bijbel geen geloofsleer verpakt, geen kerkorde, geen handleiding voor het christelijk leven. De bijbel is al helemaal geen wetenschappelijk handboek voor natuurkunde of biologie of geschiedeniswetenschap. De bijbel is het boek van de heilsgeschiedenis, die is vervuld in Jezus Christus. Zo moeten we hem lezen. Zo moeten we er trouw aan blijven.

Dat betekent dat we er vaak met elkaar over zullen moeten praten: wat betekent trouw aan de Schrift nu concreet? Het kan ook niet anders, of we zullen daarover soms met elkaar van mening verschillen. Wat betekent trouw aan de Schrift als het gaat om zondagsviering of om omgaan met echtscheiding in de kerk of om de visie op de scheppingsdagen? Het is ook helemaal niet erg als we daarover met elkaar moeten discussiëren. We moeten elkaar dan ook niet direct beschuldigen van ontrouw aan de Schrift. We moeten elkaar proberen verder te helpen zodat onze ‘liefde blijft groeien door inzicht en fijnzinnigheid’ (Fil. 1:9), om de Schrift te verstaan en toe te passen. We hebben elkaar nodig om trouw te zijn aan dat prachtige, goddelijke boek.

Prof. Dr. Barend Kamphuis is hoogleraar aan de Theologische Universiteit te Kampen en hoofdredacteur van dit blad.

In Christus kan het!

Wees altijd verheugd, bid onophoudelijk, dank God onder alle omstandigheden, want dat is wat Hij van u, die ÈÈn bent met Christus Jezus, verlangt.

1 Thessalonicenzen 5:16-18

H.P. Dam ■

Wees altijd verheugd. Bid onophoudelijk. Dank God onder alle omstandigheden. Zijn het geen drie onmogelijke opdrachten?¹ Wie is er nu altijd blij, wie kan er nu altijd bidden, wie is er altijd dankbaar gestemd? En bovendien: is het wel mogelijk blij of dankbaar te zijn op bevel? Het moet toch uit je hart komen?

Toch durft de Here ons, door Paulus, zonder enige reserve, deze drie opdrachten te geven: altijd, onophoudelijk, onder alle omstandigheden, God wil dat je voortdurend zo leeft: blij, biddend, dankbaar.

Heeft God dan geen oog voor de harde feiten van ons leven? Hij peilt toch wel het verdriet dat onze blijdschap kan blokkeren? Hij kent toch wel die dagen, waarop de afstand tussen Hem en ons zo groot lijkt? Hij heeft toch wel weet van onze vragen die ons danken in klagen kunnen veranderen?

Natuurlijk heeft God die van verre onze gedachten verstaat, weet van al onze hoogten en diepten. Hij geeft daarom ook niet zomaar een bevel. Hij walst niet over onze gevoelens heen door zomaar altijd blijdschap en dank van ons te eisen.

Nee. Want vóór deze bevelen gaat het geschenk van God uit. Het grote geschenk dat God gaf in zijn Zoon Christus.

En gaf God in Christus ons niet alles? God zal ons toch met Christus alles schenken wat we nodig hebben?²

Heeft God ons in Christus niet zijn Koninkrijk gegeven?³

Is buiten Christus niet alles verlies, omdat het kennen van Christus alles overtreft?⁴

In Christus heeft God heel je leven en heel je toekomst, veilig gesteld. Als je deze Christus kent, als je met heel je leven in Christus bent, wat kan je dan ten diepste nog worden afgenomen?

Alleen voor wie in Jezus Christus leeft, zijn deze drie bevelen uitvoerbaar.

Achter deze bevelen ligt in feite dat ene gebod: leef je leven vanuit Christus. Dat is wat God wil. Maak je zorgen, maak je vragen, maak je zonden nooit los van Hem.

Christus is als een lamp die met zijn stralen een lichtcirkel aftekent. Als je iets buiten de lichtcirkel van een lamp houdt, komt het in de duisternis.

Wat zou er gebeuren met je zorgen, met je vragen, met je zonden als je ze buiten de lichtkring van Christus zou houden?

Het is Christus die alle verschil maakt.

Altijd en in alle omstandigheden moeten we ons hart en onze gedachten bewaren in Christus.⁵

In Hem zijn we altijd vrij om blij te zijn, te bidden en te danken. Meer dan we zelf voor mogelijk houden. één zijn met Christus stijgt boven onszelf uit.

Ds. H.P. Dam is predikant van de Gereformeerde Kerk te Enschede-West

noten:

1 Zie meditatief in 'De Reformatie' van 9, 16 en 23 september 2006

2 Romeinen 8: 32

3 Lukas 12:32

4 Filippenzen 3:8

5 Filippenzen 4:7

Deze overdenking is eerder geplaatst in *De Reformatie*, jrg. 81, nr. 49

Liefde is...

wandelen met God

Het valt niet mee om bij deze woorden even de cartoons te vergeten uit de grootste ochtendkrant van Nederland. Hoe raak deze cartoons ook vaak zijn, ik wil hier toch even wat dieper afsteken. Wat is echte liefde volgens de Bijbel? Hoe ziet die eruit?

M.A. van Leeuwen ■

Ideaalplaatje

Je komt dan automatisch uit bij het 'ideaalplaatje' van 1 Korintiërs 13.

Voor trouwe bijbellezers na het boek Hooglied (of samen met het Hooglied) een van de bekendste stukken over de liefde.

Maar, een ideaalplaatje, zei ik.

Om een paar dingen te noemen: 'de liefde is geduldig, vol goedheid, kent geen jaloezie, rekent het kwaad niet aan' (13:4,5). En dan die volzin erover heen: 'alles verdraagt ze, alles gelooft ze, alles hoopt zemen in alles volhardt ze' (13:7).

Dat is toch ook geen realiteit?

In welke gemeente vind je dit?

Welke christen gedraagt zich zo?

Maar het staat wel in de Bijbel en dan zul je er toch iets mee moeten, al lijkt dit nog zo utopisch.

Maar wat moet je er dan precies mee?

Een bom

Dan moet je eerst weten over welke liefde het hier gaat.

Dit hoofdstuk is een topper bij huwelijkssluitingen. Met name vers 8 komt dan erg aan in een sfeervolle kerkdienst: 'de liefde zal nooit vergaan.'

Alleen, de sfeer waarin Paulus dit schrijft, is helemaal niet zo romantisch.

Dit hoofdstuk legt een bom onder het denken van de gemeente van Korinthe.

Want die had het erg met zichzelf getroffen, vond ze.

Korinthe, daar gebeurde het. Cultureel en zakelijk was zij het neusje van de zalm. Vergelijkbaar met steden als Parijs, New York en Londen.

Maar ook kerkelijk moest je hier wezen. Want hier kwam je allerlei gaven van de Geest tegen. Veel mensen waren geestelijk geweldig getalenteerd. Tongentaal, gave van de profetie, gave van genezing, van leiderschap. Het was er allemaal.

Alleen Paulus was niet onder de indruk.

En in plaats van romantische woorden over de liefde te schrijven, legt hij met dit stuk over de

liefde een bom onder deze gemeente.

Want dit is wat ze nou miste.

Alles had ze in huis, maar het belangrijkste kenmerk van een levende gemeente, de liefde, was ver te zoeken.

Karakterprobleem

Wat Paulus eigenlijk tegen deze gemeente zegt, is: jullie probleem is niet de buitenkant, jullie kunnen voor de dag komen met de meest geweldige talenten.

Het manco zit van binnen. Jullie hebben een karakterprobleem.

Dat jullie een begaafde gemeente zijn, daar twijfelt niemand aan.

Maar hoe jullie je gedragen, hoe jullie zijn, daar zit het niet goed.

Wat Paulus hier signaleert, is belangrijk voor elke gemeente, voor elke christen.

Je talenten en prestaties, je geestelijke gaven, die zeggen nog niks over het geestelijke niveau waarop je zit.

Je kunt geweldig begaafd zijn als gelovige, terwijl je geestelijk op een zeer armoedig niveau leeft. Je doet van alles voor God en voor zijn kerk, maar je hart is nog niet veranderd. Het is nog op jezelf gericht in plaats van op God. Ten diepste draait alles wat je doet voor God nog steeds om jou. Je gaven zet je graag in, maar vooral om indruk te maken. Om te laten zien wat je kunt, zodat mensen jou bewonderen in plaats van God.

En die houding kan je ook parten spelen, als je niet zo geestelijk getalenteerd bent.

Voordat je denkt, 'dit gaat dus niet over mij', zegt Paulus (1 Kor. 13:3): maar misschien is jouw sterke kracht wel je sociale bewogenheid.

Je leeft met alles en iedereen mee, je bent gul met je geld, en je bent daar best trots op. Dan heb je hetzelfde probleem. Wat je doet is geweldig, maar hoe je bent, daar zit het fout. Paulus leert je hier kritisch naar jezelf te kijken. Met wat voor doel zet je je gaven in? Wat is de reden van je vrijgevigheid, vriendelijkheid, behulpzaamheid?

Doe je dat om indruk te maken op mensen, én

op God? Of doe je dat om de ander en God te dienen? Want daar zit een wereld van verschil tussen.

En ik?

Hoe kun je nu weten hoe dat bij jou zit?
Hoe kun je weten of je hart op jezelf gericht is, of op God? Want blijkbaar - zie Korinthe - kun je denken dat het met jou wel goed zit, terwijl dat niet zo is. Paulus zegt dan: kijk naar de liefde (vers 4-8).
Ben jij geduldig of snel geïrriteerd in het contact met anderen?
Ben je jaloers of gun je anderen hun succes en de waardering die ze krijgen?
Hoe is je houding als jou iets wordt aangedaan? Betaal je met gelijke munt terug, of weet je ook van vergeven?
Hoeveel verdraag jij van een ander?
Hoe groot is je bereidheid om te volharden in een liefdevolle houding?
Of geef jij snel op?

Want dat is de liefde waar Paulus het over heeft, en die hij hét kenmerk noemt van een christen met een veranderd hart. Die is er niet op uit om zichzelf naar voren te schuiven. Of om indruk te maken op mensen. Of om God door middel van goed gedrag zijn zegen af te dwingen.
Een christen met een veranderd - ik kan ook zeggen - 'bekeerd' hart, is erop uit, niet om liefde, waardering, te krijgen, maar om die te geven.
Want dat is de liefde waarover het gaat hier. De liefde van 1 Kor. 13 is de liefde die niet begint bij mijn gevoel voor een ander, maar de liefde die gewoon begint. En volhoudt.
Waarom?
Wat is het geheim?

Het geheim

Dat geheim is geen ingewikkelde theorie over liefde, maar een persoon.
In de verzen 4-7 lees je allemaal prachtige kenmerken van de liefde.
Geduldige liefde, vasthoudende liefde, verdraagzame liefde, enz.
Allemaal prachtige bijvoeglijke naamwoorden. Maar als je die nou eens omzet in werkwoorden, dan wordt het nog duidelijker dat het hier ten diepste om een persoon gaat.
Liefde lijdt geduldig. Liefde brandt niet van

jaloerie. Liefde geeft nooit op. Liefde helpt de ander. Liefde vergeldt geen kwaad met kwaad. Die Liefde in eigen persoon is Jezus Christus.

Zolang je 1 Kor. 13 blijft zien als het ideaal, dat wij moeten bereiken, zul je steeds weer teleurgesteld worden en uiteindelijk gefrustreerd afhaken.

Pas als je 1 Kor. 13 ziet als de tekening van iemand, die dit ideaal heeft bereikt voor ons, pas dan zal dit hoofdstuk een stimulans kunnen zijn in het leven met God en in de omgang met elkaar.

Want dan is 1 Kor. 13 in de eerste plaats een *geschenk* aan jou in plaats van een *opdracht*. Dit is de liefde nl. waarmee God mij heeft lief gehad.

De volmaakte liefde, door Jezus waar gemaakt aan het Kruis.

Als ik die liefde op mij laat inwerken, en me steeds weer te binnen breng, alleen dan kan ik met echte, onbaatzuchtige liefde God en mijn naaste dienen.

Dat teruggaan naar het Kruis is dus cruciaal. Ik heb deze liefde niet in huis.

Al word ik duizend jaar oud.

Ik kan slechts doorgeven wat ik van Jezus Christus heb ontvangen.

Dat houdt mij bescheiden en dat stimuleert tegelijk.

Want waar ik afhaak, daar vind ik in Jezus Christus de kracht om verder te gaan.

Ds. Mark van Leeuwen is predikant van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Oost.

Reageren?: mark.vanleeuwen@hetnet.nl

Verschenen

HANDBOEK GKV 2007

Met jaaroverzicht van
2006 door ds J.H. Kuiper

HANDBOEK 2007
Van de Gereformeerde Kerk in Nederland
Bundel ds J.H. Kuiper

€ 11,50

Verkrijgbaar bij de boekhandel
of bestel via internet:
www.gkvhandboek.nl

Theologie van kruis én overwinning (2)

Mijn bevindingen over Romeinen 7 sloot ik vorige week af met de stelling: 'Op grond van hoe Paulus in Romeinen 7 en hoe de Bijbel elders over het christelijke leven schrijft, trek ik de conclusie dat het leven van een wedergeboren christen gestempeld blijft door de zonde. Deze zonde voert weliswaar geen heerschappij meer over hem en krijgt hem niet in haar ban, maar ze woont wel bij hem in en steekt telkens de kop op'.

S. de Jong ■

Ik voegde daar toen aan toe: 'Toch is hiermee niet alles gezegd. Zoals het hier staat kan het zelfs ook zomaar tot verkeerde gedachten en daadwerkelijke ontsporingen leiden'. Dat laatste wil nu graag wat verder uitwerken.

Inleiding

De indruk zou namelijk zomaar kunnen ontstaan dat Paulus in Romeinen 7 met een adequate en volledige beschrijving van het christelijke leven komt. En dat is niet zo.

Uitspraken als 'het leven van een christen is een kruisgericht leven', 'zonder zonde zijn we nooit', 'wij hebben maar een klein begin van de gehoorzaamheid', en: 'wij dienen God niet met zoveel ijver als we verplicht zijn' zijn waar en nodig om gezegd en gehoord te worden, maar zijn als er niet méér wordt gezegd, eenzijdig. Het gaat Paulus in Romeinen 7 om een specifieke situatie en niet om een beschrijving van het normale christelijke leven.

Daar hoort namelijk óók het doen van goede dingen, verandering, (doorgaande) vernieuwing van het leven in thuis, net zo goed als daar óók het behalen van overwinningen op de zonde bij horen.

Het klinkt misschien wat onwennig. Toch is daar door verschillende uitleggers steeds op gewezen.

Romeinen 7 situationeel lezen

Volgens Baarlink mag Romeinen 7:14 niet uitgelegd worden alsof daarin het volledige christelijke leven beschreven zou worden. Voor hem is het één kant van de medaille. Er is nog een andere kant, waar Paulus in Romeinen 7 volgens Baarlink óók oog voor heeft: 'Naast de klemtoon op het negatieve, op verslaafdheid, machteloosheid en verlorenheid in Romeinen 7 ontvangt toch ook die andere kant van het menselijke bestaan de volle aandacht. Ik denk aan uitspraken als die van v.15 (niet datgene wat ik wil doe ik...), v.17 (nu ben ik het niet

meer die het bewerkt...), v.18 (de wil is er wel...), v.20 (dan ben ik ik het niet meer, die het kwade bewerkt), v.22 (met blijdschap stem ik in met de wet Gods...) en v.25 (met mijn verstand dien ik de wet van God).

Ook Van Bruggen wijst op het feit dat Romeinen 7 niet een allesomvattende beschrijving van het christelijke leven wil bieden: 'De nieuwere exegese van Romeinen 7 kan de gevoeligheid doen toenemen voor het feit dat Romeinen 7 niet rechtstreeks het leven van de christen beschrijft.'

De Bruijne merkt op dat Romeinen 7 maar een deel van de 'normale' ervaring in het christelijke leven laat zien en dat er wel degelijk ook een ander deel van de christelijke ervaring is, bijvoorbeeld omschreven in Rom. 8, waar Paulus schrijft dat een christen ontslagen is van de heerschappij van de wet waardoor de zonde haar ijzeren greep op zijn leven verliest en er ruimte voor hem komt om God te dienen door de Geest: Wij overladen Rom. 7 met veel te veel verwachtingen, omdat er in de loop van de geschiedenis nu eenmaal allerlei leerstellige kwesties aan zijn vastgeklonken. Maar in Paulus' betoog is het een 'uitstapje' en hij heeft zeker niet de bedoeling hier een evenwichtige tekening te geven van 'het normale christelijke leven'.

In soortgelijke bewoordingen liet eerder Jager zich uit: 'We zullen moeten bedenken, dat Paulus in Romeinen 7 geen uitputtende, alomvattende beschrijving geeft van het christelijke leven. Het staat er m.i. mee als in Rom. 1:18-32, waar het leven der heidenen in zwarte kleuren wordt getekend. Daarmee is niet alles gezegd. Maar dat wat Paulus daar noemt, is er ook. En zo is ook in Rom. 7 niet alles gezegd. Het spreekt vanzelf dat Paulus niet wil zeggen, dat een christen alleen het kwade doet, dat hij niet wil; dat hij nooit het goede doet. En evenmin zegt hij dit van het leven van andere christenen'.

Ook Packer wijst op de twee kanten aan het leven van een christen. Hij vergelijkt het chris-

telijke leven met een huis met verschillende zijden: 'Romeinen 7 beschrijft de koude schaduwzijde, die niet in de zon ligt, Romeinen 8 beschrijft de warme zijde, waar het zonlicht wordt gezien en gevoeld. We moeten ons voortdurend van beide ervaringen de pijn van de onvolmaaktheid en de vreugde over de zekerheid, hoop en geestelijke vooruitgang bewust zijn. We moeten om zo te zeggen ons hele leven lang in beide hoofdstukken wonen'. Van Leeuwen & Jacobs tenslotte schrijven: Dat Paulus in Rom. 7 over het leven van een gelovige heeft 'mag niet vertroebeld worden door een onjuiste interpretatie van de bedoeling van zijn woorden. De vraag zou bijvoorbeeld kunnen gesteld worden, of er in de bekeerde dan geen voortgang in heiligmaking, geen opwassen in genade moet zijn en aanschouwd worden. Het antwoord hierop moet zonder enige twijfel bevestigend zijn'

Zelfs Calvijn bracht in zijn uitleg van Romeinen 7 al reliëf aan: 'Want ik doe niet wat ik wil'... Versta niet, dat dit altijd is geweest in Paulus, dat hij nooit iets goeds heeft kunnen volbrengen; maar hij klaagt alleen, dat hij niet

de heilige Geest is als God tot veel in staat

kan volbrengen wat hij begeert, dat hij het goede met zulke blijmoedigheid mocht naja-gen als het betaamt, omdat hij enigszins als gebonden gehouden wordt'.

Wie bovenstaande verklaringen op zich laat inwerken zal ermee instemmen dat Romeinen 7 niet een totaalbeschrijving van het christen-leven biedt. Paulus omschrijft slechts een deel van het wedergeboren leven. Hij weet echter echter ook van een ander deel, waarin over het christelijke leven als bruisend, groeiend nieuw leven gesproken wordt waarin ook overwinningen geboekt (horen te) worden.¹

Het geheel van de Bijbel bevestigt dit beeld. Even bondig als duidelijk schrijft Packer: 'Door de Geest, wiens kracht we leren kennen als we onszelf ertoe zetten van de genademiddelen gebruik te maken, kunnen we de 'werkingen van het lichaam' doden (Rom. 8:13), groeien in de vrucht van de Geest (Gal. 5:22-26), en de kracht ontvangen om in alle opzichten voor God te leven (1 Kor. 16:13; Ef. 6:10; Fil. 4:13; Kol. 1:11; 1 Tim. 1:12; 2 Tim. 2:1, 4:17).

Wie de bijbelplaatsen die hij opsomt en andere op zich laat inwerken kan niet anders dan het beamen: in de Bijbel wordt het christelijke leven, naast blijvend behept met zonden - getekend als een 1) nieuw leven, 2) radicaal anders, 3) krachtig, 4) groeiend, waarin 5) mensen door de Geest geleid verder mogen komen en overwinningen mogen boeken.

1. Nieuw leven

De heilige Geest is als God tot veel in staat. Hij bekeert mensen en vernieuwt hun leven dag aan dag. Dat kan Hij omdat Hij als geen ander beschikt over vernieuwende kracht (Titus 3:5) die nog altijd net zo krachtig is als zichtbaar werd toen de hemel en de aarde werden geschapen of doden uit hun graf opstonden. Omdat God de Geest van eeuwigheid dezelfde is, is Hij ook vandaag tot zulke explosies van vernieuwende kracht in staat.

Dankzij die kracht mogen en kunnen wij tot inkeer komen en een nieuw leven ontvangen (Hnd. 11:18) en zijn wij een nieuwe schepping (2 Kor. 5:17; Gal. 6:15).

Dat ons nieuwe leven hier niet volmaakt is en wordt, maakt Gods Woord ons duidelijk als ze het heeft over nog te realiseren toekomstige vernieuwing (2 Petr. 3:13; Opb. 2:17; 3:12, 21:1). Toch mag ons nieuwe leven zich zeer krachtig profileren en er veelbelovend uit zien.

... Zoals Christus door de macht van de Vader uit de dood is opgewekt, zo worden wij in staat gesteld daadwerkelijk een nieuw leven te leiden (Rom. 6:4).

... We trekken de nieuwe mens aan, die steeds vernieuwd wordt naar het beeld van zijn schepper (Kol. 3:10) en opvalt door waarachtige rechtvaardigheid en heiligheid (Ef. 4:24).

... Ons innerlijke bestaan wordt van dag tot dag vernieuwd (2 Kor. 4:16).

Uiterlijke zaken - schrijft Calvijn hierover - (leeftijd, gezondheid, vriendschappen, reputaties etc.) worden voor ons steeds minder belangrijk terwijl het leven met Christus steeds meer terrein wint.

... Onze gezindheid wordt vernieuwd (Rom. 12:2)

Tot onze blijdschap gaan we meer en meer ontdekken wat Gods wil is voor ons leven.

... Onze geest en ons denken worden voortdurend vernieuwd (Ef. 4:23).

... We brengen vruchten voort die ons nieuwe leven waardig zijn (Luk. 3:8). God loven en prijzen, gastvrijheid, liefdadigheid, vrijmoedigheid... het komt er uit in ons nieuwe leven, dertigvoudig, zestigvoudig en ook honderdvoudig. (Mt. 13:8)

Het nieuwe leven van een christen - zoals de Bijbel ons dat tekent - het leven door de Geest laat zich niet vergelijken met, laat staan indammen tot een kabbelend beekje, maar vertoont in velerlei opzicht trekken van bruisend stromend water. Het borrelt en kolkt in ons binnenste en treedt naar buiten (vgl. Joh. 4:14).

2. Radicaal anders

Het nieuwe leven, waar de Geest ons toe in staat stelt, is niet maar een tikkeltje anders of een kwestie van cosmetische verandering, maar valt als je het vergelijkt met mensen die

Inhoud, trefwoorden- en tekstregister van De Reformatie, jaargang 81:
1 oktober 2005 - 30 september 2006.

*De eerste twee nummers zijn doorgeteld in de nummering van jaargang 80

Rubriek/Schrijver	Titel	uitgave	paginanummer
KERKELIJK LEVEN			
Bekkum van, K.	Blij met de kerk?	19	333-335
	Verlangen naar tastbare genade	20	353-356
Boer de, E.A.	Kortjakje: 'zondags gaat zij...	1	1-3 *(893-895)
	Zondag, HEERlijke dag, een ...	1	7-10 *(901-904)
	Seksverslaving	2	21-24 *(913-916)
	Knielen hoort voor Kampen-Noord	4	57-60
	Van besloten naar open avondmaal?	10	165-168
	Ware kerk en echte gelovigen	11	185-188
	Avondmaal: toelaten of uitnodigen?	12	205-208
	Leve de ware kerk!	16	281-284
	Hoe is de ware kerk één?	17	297-300
	Vuile was of voetwassing	27	477-479
	Onderling pastoraat bestaat niet	31	549-552
	Ouderling en zorg in kleiner kring	32	565-568
	Maria Magdalena, leerlinge van...	38	665-668
Bruijne de, A.L.Th.	Levend water	29	517-520
	Zijn alle waterstromen levend?	30	533-536
Dam-van Bruggen, J.	Opdat je gelooft	45	777-780
Geest van den, K.	Gemeentestichting en de kerken (1)	47	813-816
	Gemeentestichting en de kerken (2)	48	829-832
Kamp van de, P.W.	Waar is de ouderling?	18	317-319
	Ouderling en onderling	21	373-376
	Het profiel van de ouderling	22	389-392
	Nogmaals: onderling pastoraat	46	793-796
Kamphuis, B.	Korea:Oude cultuur, jonge kerk	8	133-136
	Korea: Oud contact, nieuwe situatie	9	149-152
	De kerk zien (1)	25	445-447
	De kerk zien (2)	26	461-463
	Omgang met de belijdenis in de kerk	49	845-847
Kuiper, J.H.	Verwonderd over visie	23	409-411
	Vragen rond de verwondering	24	425-428
	Secularisatie als uitdaging voor de kerk	34	599-600
	Verlangen naar heilheid	35	616-618
	Heiligheid in de samenkomst	40	701-703
	De goede herder(s)	41	717-720
Kwakkel, G.	Universiteit of seminarie	42	733-737
Luiten, B.	Meewerken met God	6	97-100
	Meewerken of tegenwerken	7	117-121
	Eén Heer, één Geest	13	227-229
	Gaan de kerken spreken?	14	245-248
	Waarover spreken zij?	15	265-269
	Groeien bij de Bron	28	500-502
	Uitverkoren kerk	33	581-584
	Christelijke kerk	36	629-632
	Valse profetie	37	645-648
Pol van der, F.	Vreemde ogen onder de loep	3	41-44
Velde te, M.	Kerk naast Moskee?	5	77-80
Wesseling, J.	Vechten langs de snelweg?	39	685-688
Westert, J.	Ook herders vergrijzen	43	745-748
	Scheiding van kerk en emeritaat?	44	761-764
MEDITATIEF			
Boer de, E.A.	De duif	31	553
	Water	32	569
	Wind	33	585
	Vuur	34	601
Brink, E.	Aangrijpend	10	169
	Ingrijpend	11	189
	Binnen handbereik	12	209
	Veelbetekenend	13	231
Dam, H.P.	Leven in zichzelf	1	4 *(896)
.	Van eeuwigheid tot eeuwigheid	2	25
	Heilig is Hij	3	45
	Altijd dezelfde	4	61
	Altijd en overal	5	81
	Wees altijd verheugd	46	797
	Bid onophoudelijk	47	817
	Dank God onder alle omstandigheden	48	833
	In Christus kan het!	49	848
Drost, H.	Stevige liefde	43	749
	Sprekende liefde	44	765
	Slaande liefde	45	781
Hullu de, A.M.	Ook zo'n ster?	14	249

Rubriek/Schrijver	Titel	uitgave	paginanummer
Kamer, A.	Overdenking bij een glas wijn	15	270
	Met Abraham aan tafel	16	285
	Wat is sterker dan een dijk?	17	301
	Soeverein ingezet	18	320
	Bekeringskracht	19	336
	Actiecentrale	20	357
	Vrije toegang	21	377
	Gemeenteopbouw onder de logistiek...	35	619
	Blijf in het licht	36	633
	De meezinger van je leven	37	649
Mol, A.J.	Opstaan volgens de groeiwet...	38	669
	Wolkenschouwers	39	689
	Drie-in-één	40	704
	Levenslang	41	721
Rijke de, J.B.	Tweedehands liefde	42	738
	Keuze	6	101
	Vreemdeling	7	122
	Brief	8	137
Schelling, P.	Oordeel	9	153
	Vastberaden	22	393
	Zelfbewust	23	412
	Veeleisend	24	429
Vreugdenhil, R.J.	Zorgzaam	25	448
	De vaart er in, en toch stilstaan	26	464
	De agenda van Gods zoon	27	480
	Op Goede Vrijdag hang je...	28	503
	Op eerbiedige afstand, maar stevig...	29	521
	De kracht van zijn opstanding ervaren	30	537
WANDELEN met GOD			
Bouwsma, O.	Weten en toch niet doorgedrongen	7	123-124
	Binnenkamer	16	286-287
	Bestrijd rimpels	24	430-431
	Genieten: moet je doen!	40	705-706
	Aardig	48	834
Geest van den, K.	Waar kom je God tegenwoordig...	1	4-5 *(897-898)
	Niet kinderdoop maar gezinsdoop	9	154-155
	Ik en mijn huis: mannen en vaders...	18	321-322
	God vergeeft als jij vergeeft	26	465-466
	De beloften van de koning	34	602-603
Kwakkel, G.	De spiegel van de pinkstergemeente	42	739-741
	Je oor of je leven	15	271-272
Leeuwen van, M.A.	Hij groter, ik kleiner...	14	250-251
	De kerk als gemeenschap, wat...	22	394-395
	Uw wil geschiede	30	538-539
	Vergeef ons	38	670-671
	Leid ons	46	798-799
Luiten, B.	Wachten op God	2	26-27
	Alleen zijn is niet goed	4	62-63
	Spelen met geesten	5	82-83
	Angst als vorm van hoogmoed	6	102-103
	Hoe ontvang je Gods Naam	8	138-139
	Leren omgaan met andermans gaven	10	170-171
	Heb je lief?	12	210-211
	Wat is er met kerst mis	13	231-232
	Op de grens van licht en donker	17	302-303
	Zwak en sterk in één kerk	19	337-338
	Dipsaus	21	378-379
	Eén Heer in je hart	23	413-414
	Jezus volgen	25	449-450
	Spreken in de stijl van Jezus	27	481-482
	Zichtbaar bewijs	29	522-523
	Vol worden, niet leeg	31	554-555
	Wittebroodsweken in de woestijn	32	570-571
	Openbare geloofsbelijdenis	33	586-587
	De waarheid is persoonlijk	35	620-621
	Onvoorwaardelijke liefde	37	650-651
	Wees over niets bezorgd	39	690-691
	Leven in Gods barmhartigheid	41	722-723
	Wanneer ben je wedergeboren?	43	750-751
	De zonde achter de zonde	44	766-767
	Genade	47	818-819
	Micha Campagne	49	849-850
Oldenhuis, J.T.	Wij knielen voor uw zetel neer	3	46-47
	Voeten vegen svp!	11	190-191
	Wij weten nog niet zo lang...	20	358-359
	Wanneer weten we dat het geen zonde...	28	506-507
	Wo man singt...	36	634-635
	Goudene deuren'	45	782-784

Rubriek/Schrijver	Titel	uitgave	paginanummer
ACHTERGRONDEN			
Boer de, E.A.	De dagen van Genesis	11	195
	Eerbied voor het hoge Woord	18	325-326
	Vrienden hervinden elkaar	26	467-469
	Vrienden voor de Vereniging	30	540-543
	Het verlangen van de hemel	43	752-754
Bijzet, F.J.	Sterven... en dan?	46	810-811
Breen, A.C.	De Dan Brown Code (1)	37	652-654
	De Dan Brown Code (2)	38	672-673
Brinke ten, H.	Denken in doelen	12	212-214
	Het voordeel van een christelijk leven	13	233-235
	Kruisgericht leven	14	252-254
Bruggen van, J.	Ouderling, waar kom je vandaan?	31	556-559
	Ouderling, wat staat je te doen?	32	572-573
	Ouderling, sta voor je taak	33	588-589
	Ouderling, laat je niet afleiden	34	604-606
Cappellen, A.	De dagen van Genesis	11	192-194
	Nogmaals de dagen van Genesis	18	323-324
Dam-van Bruggen, J.	Hoofd - hart - handen	46	800-801
	De opdracht - je gereedschap	47	820-821
	Maatwerk voor iedereen	48	835-836
	Bijbelstudie in de catechese	49	851-854
Haak, J.M.	The Candlestand Statement (1)	15	273-275
	The Candlestand Statement (2)	16	288-290
Harten van, Z.J.C./			
Wal van der, B.	De profetie van Joël kreeg...	19	339-342
Hendriks, A.N.	Continuïteit en discontinuïteit...(1)	6	104-105
	Continuïteit en discontinuïteit...(2)	7	125-127
	Hoe zijn we in Gods toekomst?	13	236-240
	Onze goede werken in Gods toekomst	17	304-307
	Christus en de geest of de geest...(1)	28	509-510
	Christus en de geest of de geest...(2)	29	524-525
	Onderscheidend preken (1)	49	855-857
Houwelingen v., P.H.R.	Nieuw, Herzien of Naardens	8	140-143
	Wie van de drie?	9	156-159
Kamphuis, B.	De glorie van God en de toekomst...	27	483-486
	Een omstreden biografie	45	785-788
Leeftink, A.M.	Johannes van Damascus over ...	18	327-329
Leeftink, L.E.	Visie op missionair gemeente-zijn (1)	47	822-823
	Huwelijk en Echtscheiding?	47	824-826
	Visie op missionair gemeente-zijn (2)	48	837-839
Oosterhoff, F.	Hoe gaat het met ons? (1)	39	692-694
	Hoe gaat het met ons? (2)	40	707-708
Pelt van, J.W.	Hetzelfde, maar dan anders	22	396-399
Post, H.	In het begin schiep God...	3	48-50
	In het begin schiep God... 2	4	64-68
Ruijter de, C.J.	(Samen) op weg naar een gereformeerde PT	10	176-179
Veldman, H.	Van rechtzinnig tot vrijzinnig 7	2	28-32 *(920-924)
	Van rechtzinnig tot vrijzinnig 8	3	51-54
	Van rechtzinnig tot vrijzinnig 9	6	110-112
	Faalde K. Schilder in 1941 (1)	23	415-418
	Faalde K. Schilder in 1941 (2)	24	432-435
Visser, J.R.	Vragen aan Prof. De Ruijter	10	172-175
Wierenga, W en K.	De gaven van de Geest (1)	35	622-624
	De gaven van de Geest (2)	36	636-638
VAN BINNEN NAAR BUITEN			
Boer de, Tj.	ABC in Afrika	10	180-181
Houtman, P.	Arm en rijk in de Bijbel (1)	36	639-641
	Arm en rijk in de Bijbel (2)	37	656-657
	Arm en rijk in de Bijbel (3)	38	674-676
Kamp, van de P.R.	Het grensgebied van de kerk	2	33-36 *(925-928)
Lugt van der, A.S.	Naar binnen of naar buiten	11	196-199
	Naar binnen of naar buiten (2)	14	261-263
Meedendorp, T/Vreugdenhil, T.	Kerkplanting in Amstelveen	28	511-513
Riemer, G.	De vreemde economie van het koninkrijk	32	574-577
	De versluiering van de boodschap	46	802-805
Visser de, A.J.	Inleiding in de gereformeerde missiologie...	40	709-710
Vries de, M.	Het wonder van de eeuw (1)	7	129-131
	Adeldom verplicht	19	343-346
IN GESPREK MET			
Bakker, W.M.	Als je je geloof kwijt bent...	6	113-115
	Als de Geest werkt, maak...	14	258-261
	Ook in de politiek wil ik...	22	401-403
	Bidden houdt me scherp	31	560-561
	Ik merk duidelijk dat God...	39	699-700
	Het gaat niet om onze geloofskick'	45	789-791

Rubriek/Schrijver	Titel	uitgave	paginanummer
LIED VAN DE WEEK			
	Heer de-de Jong, A.		
	Liedboek gezang 98: Verblijdt u in de Heer...	28	514-515
	Liedboek gezang 305: Waar God de Heer...	29	529-530
	Liedboek gezang 27: De Heer richt op...	31	562-563
	Liedboek gezang 424: Looft overal, looft al...	37	661-662
	Liedboek 365: De zonden zijn vergeven	49	858-859
Smelik, J.	Liedboek gezang 19: Uit angst en nood...	9	159-160
	Liedboek gezang 130: De nacht is haast...	10	182-183
	Lied: Een engel zegt Maria aan...	11	201-202
	Lied: Zingt voor de Heer (Ps. 98)	12	222-223
	Liedboek gezang 70: De laatsten worden...	15	277-278
	Liedboek gezang 76: Zie hoe de mensen...	16	295-296
	Lied: Hoor, onze Vader, hoor ons aan	17	312-313
	Liedboek gezang 404: U Here Jezus roep ...	18	330-331
	Lied: Vol tranen zien wij...	19	350-351
	Lied: Heer, wij gedenken hier uw dood	22	404-405
	Liedboek gezang 354b: God zij gezegend	23	422-423
	Liedboek gezang 272: Midden in het leven...	24	440-441
	Liedboek gezang 179: Wie heeft op aard...	25	457-458
	Lied: Christus in het graf geborgen...	27	492
	Liedboek gezang 476: Eeuwig woord...	32	578-579
	Liedboek gezang 310: Bewaar ons, Here...	33	592-593
	Lied: In vuur en vlam zet ons de Geest	34	610-611
	Lied: Gij dienaars van Hem...	35	625-626
	Liedboek gezang 332: Heer Jezus, Gij...	36	642-643
	Liedboek gezang 289: Morgenglans...	46	806-807
	Liedboek gezang 7: Het woord dat u...	46	807-808
	Liedboek gezang 13: D'Almachtige...	47	827-828
	Liedboek gezang 437	48	844
	Liedboek gezang 365: De zonden zijn vergeven	49	858-859
MEEGELEZEN			
	Groenveld, T.		
	De hemel	17	315
	Kerk en economie	21	387
	Dhimmitude/Maaltijd	22	406
	Ambtsgeheim	24	442-443
	De oud-katholieke kerk	26	475
	Kippengebeden	26	476
	Psalmen zingen	30	546-547
	Doe uzelf geen kwaad	33	594-595
	Moderne bangmakerij	40	715
	Bidden tegen de lust	41	729-730
OPVOEDING EN ONDERWIJS			
	Baas, J.J.D.		
	Waar het hart vol van is...	20	360-363
	De gereformeerde school: een geschenk...	27	487-491
	Ruimte en grenzen in de puberteit	44	773-776
Lieffijn, R.	Doorschakelen van gezin naar school	12	219-221
	Zorg en aandacht - wie doet wat?	37	658-660
	Follow up! - een nieuwe catechesemethode	38	677-678
SAMENLEVING			
	Jochemsen, H./		
	Kolk van der, K.		
	Middelkoop van, E.		
	Siebe, P.H.		
	Verkerk, M.J.		
	Westert, J.		
	Nano foods of rauwe groenten?	38	679-683
	De Haagse rechter en de SGP	4	72-74
	Levenskunst: minder hebben en meer zijn	43	758-760
	Pastoraat rond huwelijk en echtscheiding	9	161-164
	Nieuwe solidariteit vraagt aandacht voor...	13	241-244
	Het aloude stakingsrecht	17	310-311
	Economie van de eerbied	21	384-386
	Conflicten in de kerk escalteren...	25	451-454
VOETNOTEN	De samenleving van morgen...	29	526-528
	Zwijgen moet blijven	34	607-609
	Buiten de gemeenschap staan	48	841-843
	Gaat u ook naar Zwolle...	1	15-16 *(909-910)
	Spreeken engelen Engels of hemels	5	94
Boer de, E.A.	Bijbelvertaling en aambeien	7	128
	Wel stil,niet stiekem	11	203
	Kortjakjes in de kerk	17	314
	Ben ik ook onder de verontrusten?	48	840
	CGKv?	2	37 *(929)
	Een in waarheid	11	200
	Bijbelgelovend	15	276
	Mooi en minder mooi	29	531
	De adem van de Vader en de Zoon	30	544
	Tijdverlies	37	655
Kamphuis, B.	Pastoraat op pagina 2	3	55
Vries de, K.			

Rubriek/Schrijver	Titel	uitgave	paginanummer
AAN DE BROEDERWEG			
Kamp van de, P.R.	Gastvrij voor vreemdelingen	4	69-71
Kwakkel, G.	Tussen kerk en wetenschap	14	255-257
Ruijter de, C.J.	Ambt en praktische theologie	12	215-218
Kwakkel, G.	In memoriam H.M. Ohman	26	470-471
	Dit is het	39	695-698
	Waardering voor onderzoek van...	42	742-743
	Ba en Ma	43	755-757
	Een goed rapport	44	768-771
BOEKBESPREKING			
Boer de, E.A.	De fascinatie van de jonge K.S.	19	347-348
	Het dikke boek en het dunne schijfje	27	493
Brinke ten, H.	Volg jij Mij	40	713-714
Compagnie, L.G.	Is humaniteit gevaarlijk?	19	349
Lane, A.N.S.	Calvijn over Ezechiëls visioenen	21	380-381
Meerveld, J.	BwithU	30	545
Soepenbergh, J.H.	Een nieuwe biografie...	25	455-456
Steeg van der, J.	The flame of the word	26	472-473
Veldman, H.	Zoektocht naar ruimte	22	399-400
	De pelgrimsstaf van John Bunyan	26	474
	Temidden van zoveel beroering...	27	494-495
	De eeuw(en) van de Reformatie door...	37	663-664
	Een schorsing in 1834	40	711-712
	Temidden van zoveel beroering...	41	724
Westert, J.	Help, het is weer Maandag	33	593
GEDICHTEN			
Klein, J.	In de schaduw van het kruis	28	504-505
Israëls, Sander	Lied van de leeuw	28	508
IN MEMORIAM			
Kamphuis, B	W.G. de Vries	44	772
KERK en LITURGIE (muziek)			
Smelik, J.	Bij het verschijnen van de bundel 'Tussentijds'	1	11-14 *(905-908)
	Psalmen voor Nu(1)	8	144-146
	Psalmen voor Nu(2)	16	291-294
	Op toonhoogte	24	436-439
	Rondom Jan Zwart	33	590-591
	... daer machmen pauseren ofte ophouden	41	725-728
KERK WERELDWIJD			
Basoski, C.Th.	Uit het oosten en het westen	23	419-421
KORT HISTORISCH			
Veldman, H.	Beza, meer dan opvolger van Calvijn	17	308-309
	Elke regio haar eigen religie	21	382-383
KUNST			
Jong de, J.M.	Schitterende schilderijtjes in...	5	87-89
	Rembrandt: Simeons profetie aan Maria	13	226
	Rembrandt: De opstanding	28	498-499
	Rembrandt: De Hemelvaart	34	598
	Rubens en Titiaan: Pinksteren	35	614-615
PERSVERSLAG			
Tijssen, F.	Gesprek in crisissfeer geeft ontspanning	20	368-370
SCHRIFSTUDIE			
Boer de, E.A.	Wat of wie staat er op de rol?	20	364-367
Kwakkel, G.	Rechtvaardig voor God?	5	84-86
	Rechtvaardig vóór God?	6	106-109
SYNODE-impressies			
Leeftink, L.E.	Katholiek gereformeerd ...	2	38-39 *(930-931)
Noort, D.	Verslag van een echte Zuiderling	1	5-6 *(899-900)
VAN de SYNODE	Brief aan de broeders en zusters...	5	90-93

Trefwoordenregister jaargang 81

trefwoord	uitgave	pagina	trefwoord	uitgave	pagina
A			Gods Naam (ontvangen)	8	138
aardig	48	834	godsdiens	1	*911-912
abc in Afrika	10	180	Gods toekomst	13	236
Abraham	16	285	God tegenkomen	1	*897-898
Abraham Kuijper	45	785	Goede Vrijdag	28	503
adem	30	544	goede werken	17	304
afstand	29	521	grensgebied	2	*925
agenda	27	480	groeien	28	500
alleen zijn	4	62	H		
ambt en p.t.	12	215	Haagse rechter	4	72
ambtsgeheim	24	442	Hapdong	9	150
angst	6	102	heelheid	35	616
arm en rijk	36,37,38	639,656,674	Heer (één...)	13,23	227,413
avondmaal	10	165	heilig	3,4	45,701
B			hemel	17,43	315,752
ba-mastelsel	43	755	herder(s)	41,43	717,745
bangmakerij	40	715	hoofd	18	321
barmhartigheid	41	722	hoogmoed	6	102
beloften	34	602	hulpverlening	19	343
belijdenis	49	845	I		
bewijs	29	522	integratie	47	815
Beza	17	308	islam	18	327
bezorgd	39	690	J		
binnenkamer	16	286	Joël	39	695
boekrol	20	364	K		
brief	5,7	90,137	katholiek gereformeerd	2	*930
Bunyan	26	474	kennis	46	800
BwithU	30	545	kerk	16,17,19,22,	281,297,333,
bijbelgelovend	15	276			337,394,
bijbelstudie	49	851		25,26,33,36	445,461,581,
bijbelvertalingen	8	140			629
C			kerkplanting	28	511
Can. Ref. Church	39,4	692,707	kinderdoop	9	154
Chandlestand Statement	15,16	269, 273,288	Korea	8	133
charismatisch	15	265	Kortjakje	1,17	*893-895,314
CGKv	2	*929	knielen	3,4	46,57
Christus (en de Geest)	28,29	509,524	kruisgericht	14	252
Cock (Hendrik de)	25	455	kwaad	33	594
conflicten	25	451	L		
continuïteit	6	104	leeftijdspiegel	43	747
D			leerroute	45	779
daden (grote)	20	360	leid ons	46	798
Dan Brown Code	37,38	652,672	levend (water)	29	517
denken in doelen	12	212	leven in zichzelf	1	*896
denkfout	15	267	levenslang	41	721
discontinuïteit	6	104	levenskunst	43	758
doorschakelen (van gezin naar school)	12	219	liefhebben	12	210
drie-in-een	40	704	liefde	37,42,43,44,45	650,738,749,
duif	31	553			765,781
E			LWVKO	1	*909-910
echtscheiding	47	824	M		
eeninwaarheid	11	200	maatwerk	48	835
eeuwigheid	2	*917	MacCulloch	37	663
economie	21,32	384,387,574	Maria Magdalena	38	665
emeritaat	44	761	meewerken met God	6	97
engelen	5	94	Micha Campagne	49	849
F			mis	13	231
flame	26	472	missiologie	40	709
Follow up	38	677	missionair	47,48	822,837
G			mooi	29	531
Garderen	11	203	moskee	5	77
gastvrij	4	69	multiculturele samenleving	3	42
gaven	10,35,36	170,622,636	muzikaal leiderschap	36	634
geesten	5	82	N		
geloof(t)	6,45	113,777	nano foods	38	679
geloofsbelijdenis	33	586	O		
gemeenschap	48	841	Ohman	26	470
gemeentestichting	47,48	813,829	onderwijsvisitatie	44	768
genade	20,47	353,818	oordeel	9	153
genadeloon	17	307	opstanding	30	537
Genesis	11,18	192,323	opwekkingen	19	339
genieten	40	705	ouderenpastoraat	43	747
gesprek	20	368	ouderling	18,21,22,31,	317,373,389,
gereformeerd	15	265			556,565,
gereformeerde school	27	487		32,33,34	572,588,604
gezinsdoop	9	154	Oud-katholieke kerk	26	475
glorie	27	483			

trefwoord	uitgave	pagina	trefwoord	uitgave	pagina
P			U		
pastoraat	9,18,31,46	55,161,317,549,793	universiteit	42	733
Pinksteren	35	614	V		
pinkstergemeente	10,42	739	vaart	26	464
preken	21,49	378,855	valse profetie	37	645
profeteren	39	696	Van Limburg	5	87
Psalmen	8,16,30	144,291,546	vechten	39	685
PTS	23	419	veeleisend	24	429
puberteit	44	773	vergeef(t)	26,38	465,67
R			verheugt	46	797
rapport	44	768	verontrusten	48	840
rechtvaardig	5	84	versluiering	46	802
rechtzinnig	2	*920	verwerkingopdracht	47	820
religie	21	382	visie	23	409
Rembrandt	13,28,34	226,498,598	visioenen	21	380
rimpels	24	430	voetwassing	27	477
S			vol (worden)	31	554
sabbat	43	759	volgen (Jezus)	25,4	449713
samenleving	29	526	volkskerk	2	*926
schaduw	28	504	vragen	10,24	172,425
schepping	3	48	vreemdelingen	4,7	69,122
Schilder	19,23,24	347,415,432	vrienden	26,3	467,54
schooldagtoespraak	3	41	vrouw (en ambt)	22	396
schorsing	40	711	vrijzinnig	2	*920
schijfje	27	493	vuur	34	601
secularisatie	34	599	W		
seksverslaving	2,41	*913,729	waardering	42	742
solidariteit	13	241	waarheid	35,39	620,686
spreken	14,27	245,481	wachten	2	*918
stakingsrecht	17	310	water	32	569
ster	14	249	waterstromen	30	533
sterven	46	810	wedergeboren	43	750
Stolp, Hans	11	196	wil	30	538
T			wind	33	585
tegenwerken	7	117	wittebroodsweken	32	570
Tertullianus	3	43	wolkenschouwers	39	689
tijdverlies	37	655	wonder(van de eeuw)	7	129
toetreders	2	*925	Z		
toonhoogte	24	436	zoektocht	22	399
troostboek	27	494	zondag	1	*901-904
tussentijds	1	*905-908	zonde	20,28,44	358,506,766
			zorg en aandacht	37	658
			zorgzaam	25	448
			zuiderling	1	*899-900
			Zwart	33	590
			zwijgen	34	607

Tekstregister jaargang 81

Bijbelboek	Bijbelgedeelte	uitgave	paginanummer
Oude Testament			
Amos	2:6-7	37	656
	4:11	20	361
Daniël	7:10	20	365
Deuteronomium	4:7-10	20	360
	5:14	1	*903
	5:15	1	*902
	6:4-9	20	360
	10:16	9	154
	11:2,18	12,13,20	213,238,360
	15:4,5,11	36	640
	18:9-22	5,15,39	83,271,689
	23:19	36	640
	24:15,19	38	674,676
	25:5	36	640
	27:14-26	21	384
	28	6	106
Exodus	3:14	8	
	4:6	2	*918
	7:1-2	39	696
	16:16-18	38	675
	19:16	1	*898
	20:10,11,19	1,18,20	*902*,903,323,361
	22:25	36	640
	23:12	1	*902
	33:19,18	1,2	*898,361
	34:30	20	361
	40:34,35	7	127
Ezechiël	1-3,8-11,36-48	21,33	380,585
	18:4	13	238
	21	15	271
	23	40	702
	26-29	37	656
	34:23,27	28,31,41	509,551,718
	36:25-27	13,28,32	227,509,569
	43:7,5	7	126,127
	48:35	7	126
Genesis	1	3,4,6,9,18,22,29,33	48,62,64,65,66,104,585
	31	192,326,396,524,553	
	2:2-3,6,17	1,3,4,7,13,33	*902,48,62,126,236,585
	3:15-19,8,9-11	1,2,6,7,22	*903,105,127,361,397
	4:26	39	698
	6:3	29	524
	7	4	62
	13:11	6	101
	18,19	4	70
	19:1-14	7	122
	28:16b	20	357
	31	18	321
	37:20	33	582
Hosea	2:13	32	570
	4:6	3	49
Jesaja	13:16	19	351
	5:8	37	656
	6:3,5	5,7,20	94,127,361
	9:5	38,49	672,846
	10:13,1-2	1,37	*902, 904,656
	11:6	6,7	104,127
	13:13	6	105
	26:3	12	213
	40:13	29	524
	41:8-10	11	189
	42:23,1-4	7,27,28,37,49	123,482,509,657,849
	43:1-32	7,14,38	123,124,260,671
	45:22-23	8	139
	49,50	37	657
	51:6	6	105
	52,53	37	657
	55:19	33,35	585,621
	56:10	37	656
	58:3-12	21,37	386,656
	59	41	718
	61:1	28,37	509,657
	63:11-14	35	619
	65:17	6	104
	66:22	6	104

Bijbelboek	Bijbelgedeelte	uitgave	paginanummer
Jeremia	2:2	32	570
	3:22,24	41	723
	5:27	37	656
	22:3,7,12	37	656
	27:9-10	15	271
	29:8-9	15	271
	31:34	49	856
Job	2:10	2	*919
	19:26,27	2	*919
	26:13	29	524
	27:3	29	524
	42:14	5	94
Joël	1:15	39	695
	2:28,1-32	28,39	509,695
Jona	3	39	696
	4:11	21	386
Jozua	24:15	18	321
Koningen 1	17:21	13	238
	18:4	37	656
	19:12	1	*897
	21	37	656
Leviticus	17:11	13	238
	19,20	15	271
	25:9-13,23,26,35-39	36	640
	26	6,7	106,126
Micha	2:2	37	656
	6:8	23	410
	7:19	6	109
Nahum	2:8-12	37	656
Nehemia	5	37	656
Numeri	6:22-27	8	138
Prediker	3,4,5,9	15,37	277,657
	11:9	40	705
Psalmen	2:9	1	*896
	3	6	103
	8	8	139
	9,10	37	657
	12:10	1	*896
	15	40	701
	16	15	272
	18	6	107
	19	20	368
	23	31,41	717
	24:1	36	640
	25:7	40	705
	26	5	85
	27	2,17	*919,302
	32	5,9,26	85,169,466
	33:6	30,33	544,585
	34:18,19	6	102
	37	37	657
	41	5	85
	42	24	438
	43	17	302
	44	6	106
	49	37	657
	51	26	466
	72	8	139
	73	37	657
	80	31	550
	87	20	366
	90:2	2	*913
	99:3,5,9	3	45
	103	38	671
	104:30	28,3,31	524,544,553
	116:11	10	173
	121:4,5	6,10,47	107,169,817
	127,128	21	377
	130:3	2	*919
	133	22	394
	139	10,16,41	169,286,722
	139:7-12	5	81
Richteren	13	38	672
Samuël 1	4,5,6	7	128
	15	15	272
	24:4	7	128

Bijbelboek	Bijbelgedeelte	uitgave	paginanummer
Samuël 2	28 2:13	15 6	271,272 109
Spreuken	3:3,11-12 10:15 11:14 14:20,31 18:10,23 22:2	41,43 37 23 37,49 8,37	721,749 656 409 656,849 139,656
Zacharia	9:9 11:9,4 12:10	37 19,37,41 28	657 347,656,718 509
Zefanja	1:12 2:3 3:12	37 37 37	656 656 656
Nieuwe Testament			
Efeziërs	1:1-14 2:8,10 3:10-19 4:30,11,12,28 5 6	2,17,25,49 17 3,14,19,45 2,5,28,31,38,41 25 5,17,27	82,302,447,855 305 49,253,337,778 92,366,501,550,675,719 447 82,302,307,481
Filippenzen	1:21,23 2:9-13,4,6,7 3:21,10,11,15 4:6-19	13 8,14,17,21,29,37,38 13,29,30,37,38 17,38,39	237 139,253,304,386,524,653,657,672 238,525,537,649,669 307,675,690
Galaten	2:19,20 3:2-4 4:6 5:6,13-23 6:4,7,8	28 12 28 17,19,27,40 12,17	503 213 510 305,338,481,705 213,305,307
Handelingen	1:5,12-26,6 2:33-46,16,17 38,39,42 3:21,6 4:11,12,32,34 7:56 9:9-16,36 10:46,3-16 13:3 14:22,10 15 16 17:24-28 18:9-10 19:6,12 20:7,10,18-35,17 21:8-14	34 1,9,13,19,28,34, 676,695,739 6,7,36 29,38 20 19,38,39 36,39 4 13,36 32 9,28,39 1,29,47 39 36 1,13,31,32,37,38,41 22	602,603 *901,155,238,344,507,510,603, 104,105,125,638 522,676 357 666,696 636,696 60 234,638 572 155,51,696 *896,523,817 696 636,638 *901,238,550,573,653,672,719 398
Hebreeën	1:2,1,14 2:15 3:12 4:1-13,16 5:8 6:2,4,10 9:27,14 10:16-29 11:6,13,40,26 12:2-27 13:2,14	13,22,29 13 49 1, 2,13,16 29 13,17 13,28,29 1,37,49 4,13,17 17,6,20,45 4,7	231,398,524 239 855 *902, 915*,237,286 524 239,307 236,509,524 *902,649,855 70,237,306 305,105,357,781 70,122
Jacobus	1:17,10 2:26,6 3:7-12 5:7-11,4-6	4,38 17,38 40 2,38	61,675 305,674 704 *918,919,674
Johannes	1 19,20,21,28,29,37,38 39 2:5,11 3:16,19-21,26,36,8 4:42,17 5 6:2,5-14,29-51,66,27 7:39 8:12,56,30-32 10:29-33 11:25,26 12:2-47 13:23,29 14:25	3,4,8,9,18 320,336,357,378,510,524,657,672 686 15,21 8,13,14,17,21,33 7,21 1,3,4,13,14,37,38 13,17,38 28,29 8,17,24,40 23,31,38,41 13 8,13,27,38 38 35	48,66,140,141,142,156,157 270,377 141,142,237,251,305,385,585 127,384 *896,227,261,649,672 233,234,305,674 510,525 141,302,429,713 55,413,672,719 237 141,142,234,482,669,675 666,675 619

Bijbelboek	Bijbelgedeelte	uitgave	paginanummer
Johannes 1	15:5,26	17,29	304,525
	16:14	29	525
	17	5,13,17,25,39	92,233,237,357,447,686
	18:36	27	481
	19:26	38	666
	20:19,26,17,22,2,4,23	1,28,30,37,38	*901,521,544,653,666,667,669
	21:15,7,20,24	31,38	550,667
	1:1-32	8,17,31,36,39	141,302,553,633,686
	2:27,1	28	510
	3:2,14	7,12,13,26	126,239,462
Johannes 2	4:19	42	738
	5:3,12,20	38	672
	1,13	4,39	57,686
Johannes 3	4	35	621
Kolossenzen	1:1-20	7,29,49	127,525,855
Korinthe 1	2:17	1	*902
	3:24,3	17,26	306,462
	4:16	37	654
	1	9,13,14,17,26,49	155,228,253,307,462,850
	2	7,12,13,15,17,26,41	127,213,234,269,304,461,722
	37	649,654	
	3	5,7,10,17,19	92,126,172,176,304,337
	6:1-14	13,27,49	238,479,855
	7	4,47	63,824
	9:14,19	32	576
Korinthe 2	10:3,4	35	619
	11:19,5	13,22	228,398
	12	1,5,7,13,17,	*902,92,118,227,307,447,
	25,31,35,36	551,569,622,637	
	13	2,3,5,7,12,23	*919,49,94,124,126,210,414
	14:1-24,34,2,38	22,28,36	398,507,636
	15	13,17,37	238,653
	16:2,22	1,37,49	901,653,855
	1:5,22	17,2	307,366
	3:3-18	28,29,30,35,47	510,525,538,619,818
Lukas	5:1-11	13,17,37,43	237,304,649,753
	8:2-15	19,32,37,38	344,576,657,675
	9:6-13	19,32,38	344,576,675
	1:35	28	509
	2:34b-35,38	13	226,238
	3:11-38	31,32,34,38,49	553,569,601,674,849
	4:1,18	28,37	509,657
	5:32	13	234
	6:35,24	17,38	305,674
	7:28,32	21	379
Marcus	8:3	38	675
	9:58,51b	4,22	70,393
	10:6,20,21	8,2,28	138,366,509
	11:13	16	287
	12:29-31,49,19,13,15	6,31,38	103,553,674
	13:31-33	23	412
	14	15,24,38	277,429,675
	15	28	501
	16:23,19,9	13,38	236,674,676
	17:10,30-32	17,8	306,137
Matteus	19:16-19,8	17,38	307,675
	21:34	38	674
	22:32a,20	25,49	448,856
	23:43	13	237
	24:39,46,27	13,37	239,653
	2:28	1	*901
	3:35	4	57
	4:39	17	301
	8:31-33	25	449
	10:28-49	25,26,38	449,464,675
Matteus	13:25	6	105
	16:9-20	5,35	94,623
	1:23	13	230
	2:1-11	14	249
	3:16	28	509
	4:1	28	509
	5	1,6,7,12,17,30,38	*901,103,127,210,305,538,676
	6:14-33	1,26,30,38	*904,465,539,674
	7:21	1,17	*904,305
	8:20	4	70
Matteus	9:11	16	285
	10:21	28,35	509,623
	11:28-12:21	1	*902
	12:31-32,28	19,28	348,509
	13:35,22	3,38	49,674
	16:16-25	13,18,31,37,45	234,32,557,653,778

Bijbelboek	Bijbelgedeelte	uitgave	paginanummer
Openbaring	17:7	12	209
	18	2,31	*913,*916,557
	19:9-29	6,17,38,47	104,105,306,674,824
	20:1-16	17	306
	22:27-40	1	902
	24:24	5	83
	25:34,35,43	17,4	306,7
	26:1-5	27	480
	28:19	35	622
	1:10,17,18,3	1,12,20,22,33,37	*901,209,361,398,583,653
	2:10,17	17	306
	3:8,5,14-21	8,2,44	139,365,765
	5	20,49	357,364,846
	6:10,14	6,13	105,238
	7:4,5	20	366
	8:1	20	366
	9	17	302
	13:1,8	5,2	83,365
	14:13,1	13,17,20	237,305,366
	17:8	20	365
	18:11,3,9	38	674
	19:8	17,25	306,447
	20:3,4,8,12,15	13,2,20	227,237,238,365,366
	21	6,7,9,20	104,105,125,126,127,157,365
Petrus 1	22	1,7,17	*902,127,304
	1:1,2,9,4	7,13,17,37	122,238,304,657
	2:9,20-25	17,27,29	302,479,481,524
	3:14,15,16	6,23	103,413
	4:9	4	70
Petrus 2	5:7,1-4	6,25,31,37,38	103,45,550,651,653,672
	1:19,21	22,37	398,654
	2:7	9	153
Romeinen	3:2-18	6,7,13,29,31,37	104,105,125,236,525,557,654
	1:16-17	8,49	138,85
	2:6	17	305
	3:21-22	5,17	84,304
	4	5,7,9	85,127,154
	5:12	13,38	236,671
	6	9,13,17,19,32	154,236,307,344,569
	7:18-24	14,17	252,307
	8	6,7,13,14,	104,105,126,127,
	26,28,29,30	238,252,462,510,525,538,649	
	9:5,2	38,39	672,691
	10:8	49	847
	11:33-36,14	27,39	482,691
	12:9-21,1	4,27,36	70,482,632
	13:8-10	1	902
	14:6,4,1,15b	1,12,19	*901,206,337,338
	16:2	38	667
Tessalonicenzen 1	1:2,3,5	17	304,305,306
	2:13	37	653
	4:16,11	13,38	239,675
	5:16-27	46,47,48,49	212,654,797,817,833,848
Thessalonicenzen 2	2:13	17	304
	3:6-12	38	675
Timotheus 1	2:11-14	22	397
	3:13-15,16	12,38	213,672
	4:7,8	17	306
	5:18	37,38	654,672
	6:8-17,19	1,13,19,38	904*,236,345,674
Timotheus 2	2:18	13	238
	4:8	17	306
Titus	2:13	38	672
	3:5	32	569

onbekeerd leven	bekeerd leven	bijbelplaats
	vol ontzag voor God je hele leven heiligen	2 Kor. 7:1
	jezelf reinigen van alle lichamelijke en geestelijke smetten	2 Kor. 7:1
leven met goddeloze en wereldse begeerten	bezonnen, rechtvaardig en vroom leven	Titus 2:12
zelfzuchtige begeerte, afgunstige inheligheid en pronkzucht		1Joh. 2:16
ontucht, zedeloosheid en losbandigheid, afgoderij en toverij, vijandschap, tweespalt, jaloezie en woede, gekonkel, geruzie en rivaliteit, afgunst, bras- en slemppartijen	liefde, vreugde en vrede, geduld, vriendelijkheid en goedheid, geloof, zachtmoedigheid en zelfbeheersing Christus dienen	Gal. 5:19-21a; 22-23a Rom. 16:18
eigen lusten dienen		
van deze wereld	niet van deze wereld	Joh. 18:36
gericht op eigen begeerten	laten leiden door de Geest	Gal. 5:16
in de duisternis wandelen	in het licht wandelen	Joh. 12:35
ontucht, zedeloosheid, hartstocht, lage begeerten, hebzucht, woede en drift, vloeken en schelden, bedrog	innig medeleven, goedheid, bescheidenheid, zachtmoedigheid en geduld, verdraagzaamheid, vergevingsgezindheid, liefde	Kol. 3:5-9; 12-14

geen leerling van Christus zijn op door zijn radicaal andere inslag. Maar u geheel anders: u hebt Christus leren kennen. (Ef. 4:20).

Het nieuwe christelijke leven dat de Geest werkt, wordt in de Bijbel echt als een radicaal anders leven getekend.
In plaats van in het donker wandel je in het licht.
In plaats van naar het vlees leef je uit de Geest. Je bent niet koud, zelfs niet lauw, maar warm (Openb. 3:16).

3. Krachtig

Het nieuwe leven van een christen wordt in de Bijbel frequent als een uitermate krachtig leven gekarakteriseerd. Iemand als Paulus was niet bang om van zichzelf te zeggen Ik ben tegen alles bestand, niet door eigen kracht maar wel door hem die mij kracht geeft. (Fil. 4:13). Daarbij ging het bij hem duidelijk niet om een uit het hoofd geleerd lesje maar sprak hij uit persoonlijke ervaring: de Heer heeft me ter zijde gestaan en me kracht gegeven, zodat ik de verkondiging tot een goed einde heb gebracht (2 Tim. 4:17)
Ook Petrus kent de ervaring van waar Gods macht in je leven toe in staat is: Zijn goddelijke macht heeft ons alles geschonken wat nodig is voor een vroom leven (2 Petr. 1:3).
Het nieuwe christelijke leven mag een krachtig leven zijn omdat de auteur ervan krachtiger dan wie ook is. Vandaar de voortdurende oproep om je leven als christen op die krachtbron aan te sluiten en de kracht ervan te mogen ervaren:

Ten slotte, zoek uw kracht in de Heer, in de kracht van zijn macht (Ef. 6:10).
Dan zult u leven zoals het past tegenover de Heer, hem volkomen welgevallig. U zult vrucht dragen door al het goede dat u doet, uw kennis van God zal groeien en u zult door zijn luisterrijke macht de kracht ontvangen om alles vol te houden en alles te verdragen (Kol. 1:10-11).

4. Groei

Ons nieuwe leven is geen stilstaand leven dat weinig tot geen veranderingen laat zien. Door de Geest geleid gaat dat nieuwe leven groeien. Gods Geest zorgt niet alleen voor verandering maar ook voor vooruitgang.
... Ons geloof groeit (2 Kor. 10:15).
Ons vertrouwen op Hem en het verlangen om met de Bijbel bezig te zijn wordt sterker.
... Onze kennis van God groeit (Kol. 1:9b-10)
... We stromen vol met Gods volkomenheid (Ef. 3:19)
God aanbidden, Hem de eer geven die Hem toekomt en Hem loven en prijzen krijgt in ons leven steeds meer een vastere plaats.
... We worden vervuld met de Geest (Ef. 5:18).
We zoeken God steeds meer en verwachten ook steeds meer van Hem.
... Onze liefde voor elkaar en ieder ander wordt groter (1 Thess. 3:12).
Onze bewogenheid met de zwakken neemt toe.
... Wij worden meer en meer naar de luister van het beeld van de Heer veranderd (2 Kor 3:18).
... In ons leven zijn vruchten te zien, die meer worden (Joh. 15:8) en tot veel kunnen uitgroeien (Joh. 15:2)

... Wie goed doet zal nog meer goed doen, en wie heilig is zal nog heiliger worden (Opb. 22:11).
... Wie leeft zoals het God behaagt, kan dat nog veel meer doen (1 Thess. 4:1).
Die groei is niet bij iedereen gelijk, maar wel bij iedereen (Ef. 4:15-16).²

5. Overwinningen

Wedergeboren leven weet van struikelen en vallen, maar ook van vooruitgang en overwinningen. Je hoort het al aan de rechtstreekse oproep van Paulus aan gemeenteleden in Rome: Laat u niet overwinnen door het kwade, maar overwin het kwade door het goede (Rom. 12:21).
Maar Paulus signaleert zulke overwinningen ook. Hij ziet aan de gemeenteleden in Tessalonica hoeveel hun geloof tot stand brengt en hoe krachtig hun liefde is (1 Thess. 1:3). Hij weet van gemeenteleden in Korinte dat ze bij een financiële actie voor de kerk naar vermogen, ja, zelfs boven hun vermogen hebben gegeven (2 Kor 8:3)

overwinningen horen in de Bijbel bij het normale christelijke leven

Ook Petrus kent mensen die christelijke eigenschappen als deugdzaamheid, zelfbeheersing en vroomheid niet maar een beetje maar in overvloed bezitten (2 Petr. 1:8).
Dezelfde Petrus roept christenen onbekommerd op om zich gedurende de rest van hun leven niet meer te laten leiden door menselijke verlangens maar door Gods wi (1 Petr. 4:2).
Overwinningen horen in de Bijbel bij het normale christelijke leven.

De belijdenis over nieuw, groeiend christelijk leven

Voor wie de belijdenisgeschriften als echo van de Bijbel ziet, zal het weinig verbazing wekken dat ook de belijdenis over het christelijke leven spreekt - naast (terug)vallen in zonde en kruisdragen - als groeiend, nieuw leven.

H.C. Zd.12
'Ik word christen genoemd omdat ik door het geloof een lid van Christus ben en zo deel heb aan zijn zalving om: als profeet zijn naam te belijden, als priester mijzelf als een levend dankoffer aan Hem te offeren, en als koning in dit leven met een vrij en goed geweten tegen de zonde en de duivel te strijden.'

H.C. Zd.17
'De waarde van de opstanding van Christus is dat wij door zijn kracht nu al opgewekt worden tot een nieuw leven.'

H.C. Zd.24
'Het kan niet anders, of ieder, die door waar geloof in Christus ingeplant is, brengt vruchten van dankbaarheid voort.'

H.C. Zd.26
'Wij zijn door de Heilige Geest vernieuwd en tot leden van Christus geheiligd, zodat wij hoe langer hoe meer van de zonde afsterven en godvrezend en onberispelijk leven.'

H.C. Zd.28
'Door de Heilige Geest, die tegelijk in Christus en in ons woont, worden wij steeds meer met zijn heilig lichaam verenigd.'

H.C. Zd.33
'Ware bekering omvat hartelijke vreugde in God door Christus en lust en liefde om naar de wil van God in alle goede werken te leven.'

H.C. Zd.44
'Zonder ophouden spannen wij ons in en bidden tot God om de genade van de Heilige Geest, om steeds meer naar het beeld van God vernieuwd te worden.'

NGB. Art.24
'Het ware geloof, in de mens verwekt door het horen van het Woord van God en door de werking van de Heilige Geest, doet hem opnieuw geboren worden en maakt hem tot een nieuw mens. Dit ware geloof doet hem leven in een nieuw leven en bevrijdt hem uit de slavernij van de zonde. Het is dan ook onmogelijk dat dit heilig geloof in de mens niets zou uitwerken. Wij spreken immers niet van een onvruchtbaar geloof, maar van geloof waarvan de Schrift zegt, dat het door de liefde werkt (Gal. 5:6). Het beweegt de mens ertoe zich te oefenen in de werken die God in zijn Woord geboden heeft.'

NGB. Art.27
'Zij die bij de kerk horen, zijn te kennen aan de kenmerken van de christenen, namelijk aan het geloof, en hieraan dat zij, na de enige Heiland Christus aangenomen te hebben, de zonde ontluchten en de gerechtigheid najagen, de ware God en hun naaste liefhebben, niet naar rechts of links afwijken en hun oude mens met zijn werken kruisigen.'

D.L. I,13
'Wanneer Gods kinderen de uitverkiezing ervaren en er zeker van zijn, ontlenen zij daaraan dagelijks meer reden om zichzelf te reinigen en Hem, die hen eerst zozeer heeft liefgehad, van hun kant vurig lief te hebben.'

D.L. III/IV,11
'God dringt door tot in het diepst van de bekeerde mens met de krachtige werking van de Geest; Hij opent het gesloten hart, Hij maakt het harde zacht, Hij vernieuwt de wil: van dood maakt Hij hem levend, van slecht

goed, van onwillig gewillig, van weerbarstig gehoorzaam. Hij brengt de wil zover en geeft deze zoveel kracht, dat hij als een goede boom vruchten van goede werken kan voortbrengen.'

D.L. III/IV,12

'Wedergeboorte is: vernieuwing, nieuwe schepping, opwekking uit de dood en levendmaking, die God zonder ons, in ons tot stand brengt en waarover in de Schrift zo indrukwekkend gesproken wordt.'

D.L. III/IV,16

'De goddelijke genade maakt de wil van de wedergeboren mens geestelijk levend, geneest en herstelt hem en buigt hem liefdevol en tegelijk krachtig. Waar eerst de hardnekkige tegenstand van het vlees de mens helemaal beheerste, begint nu door de Geest een gewillige en oprechte gehoorzaamheid de overhand te krijgen.'

D.L. V,2

'Zij die wedergeboren zijn, gaan door de Geest der gebeden en door zich te oefenen in een godvrezend leven steeds meer het vlees doden en zij verlangen vurig naar het bereiken van de volmaaktheid.'

D.L. V,10

'De zekerheid van de volharding in het geloof komt tenslotte hieruit voort dat de gelovigen zich met heilige ernst toeleggen op een goed geweten en goede werken.'

D.L. V,13

'Ware gelovigen zijn te herkennen aan: nederigheid, kinderlijke eerbied, een godvrezend leven, vurige gebeden, standvastigheid in alle strijd, in het belijden van de waarheid, blijvende blijdschap in God en zich ernstig en voortdurend oefenen in dankbaarheid en goede werken.'

Het normale christelijke leven

Naast het leven vanuit het kruis mag het leven van een christen dus ook als leven met overwinningen getypeerd worden. Het is niet alleen een theologie van het kruis.

Ook niet alleen een theologie van overwinningen (laat staan van 'de' overwinning). Het is beide: theologie van kruis én overwinning. Naast dreigende moedeloosheid vanwege de zonde ook hoopvolle werkelijkheid door de Geest.

Zoals Douma terecht schrijft dat in het leven van een christen zowel de strijd als de overwinning belicht moet worden: 'In de strijd om het koninkrijk van God binnen te gaan worden ook overwinningen geboekt. Naast het negatieve beeld van de gemeenten van Sardes en Laodicea (Openb. 3:14v, 14vv) staat het glanzende van de gemeenten van Smyrna en Filadelfia (Openb. 2:8vv;3:7vv). Er zijn gradaties in het kwade, maar ze zijn er ook in het goede, zodat

loffelijke getuigenissen over de heiliging van het leven in persoonlijk en collectief verband niet achterwege behoeven te blijven.'

Soli Deo Gloria!

Daarmee is alles weer op zijn plek gezet. De belijdenis zegt het ook..., dus is het oké... Volgende onderwerp.

Toch gaat dat naar mij mening iets te snel. Dat de leer correct schriftuurlijk is geformuleerd is prachtig, maar zegt nog niet alles. Daarom ter afsluiting nog één artikel.

Ds. Sieds de Jong is predikant van de Gereformeerde Kerk te Assen-Kloosterveen.

Noten:

1. Daarmee gebruik ik het woord overwinnen dus in een andere, beperktere betekenis als in de uitdrukking 'theologie van de overwinning' waar bedoeld wordt op een totaal-overwinning in het heden.
2. Bavink schrijft: 'Er zijn in de kerk van Christus lammeren en zogenden (Jes. 40:11), kleineren en groteren, eersten en laatsten (Matth. 11:11; 20,16), kleinen en groten in het geloof (Matth. 6:30; 8:10; 14:31; 15:28; 16:8), zwakken en sterken (Rom. 14:1vv; 15:1; 1 Kor. 8:7vv; 9:22; 10:25), vleeselijk gezinden en geestelijken (1 Kor. 3:1vv; Gal. 6:1), beginners \en volwassenen (1 Kor. 2:6; 3:2; 14:20; Fil. 3:15; Hebr. 5:12vv; 1 Petr. 2:2), jongelingen en vaders (1 Joh. 2,12vv). Aan ieder wordt het geloof gegeven naar zijn maat (Rom. 12:3), ieder neemt in het lichaam van Christus een eigen plaats in (Rom. 12:4vv; 1 Kor.12:12vv). En samen moeten zij opwassen in de genade en kennis van hun Heer en Zaligmaker Jezus Christus (2 Petr. 3:18)

uit de kerken

Ommen Noord/Oost - beroep aangenomen: T. Wendt te Assen-West

Kampen-Zuid en Zuidhorn - bedankt voor beroep: Z.J.C. van Harten te Blije-Holwerd/Ferwerd -Hallum

Onze welvaart - hun armoede of: Wie breekt er brood?

‘Micha’ roept Gods volk op tot gebed, 8 weken lang

G. Riemer ■

Al zo lang als ik leef heb ik leren bidden en heb ik volgehouden te bidden:

Wij danken u voor het lekkere eten dat weer voor ons klaar staat -
wilt u zijn met mensen die het niet zo goed hebben als wij;
wij danken u voor onze welvaart -
wilt u zijn met de arme mensen in de wereld en met kinderen die honger lijden;
wij danken u voor onze gezondheid en gezondheidszorg -
wilt u zijn met mensen die ziek zijn en medische hulp nodig hebben;
wij danken u voor de vrede in ons land -
wilt u zijn met mensen die leven in landen waar het oorlog is?
Wilt U ze helpen?

Brood der weelde

Nog steeds wordt het kinderen geleerd om zó te bidden. Dat blijkt wanneer je in de kerk een kind vraagt waarvoor hij wil bidden. Dan klinkt er vaak: “voor de arme mensen”.

Welvaart leert bidden. Voor de mensen die géén welvaart hebben. Dat bidden heeft er altijd ingebakken gezeten, in ons gereformeerde, calvinistische leven.

Leven in dankbaarheid, leven in welvaart, daarvan heeft menig voorvader gezongen, zoals P.A. de Génestet in de negentiende eeuw:

Ik mag van 't brood der weelde zingen,

Van zegen, dien mij God bereidt,
In 't zweet... van verre wandelingen,

Met tranen, ja van dankbaarheid!
Maar ook hij bleef nadrukkelijk *met twee woorden* spreken in dit gedicht over het (als christen) genieten van het goede leven. Hij vergeet niet de les van het geloof. Ook al mocht het lijken (nu hij het levensgenieten zo uitbundig bezongen heeft) dat hij even niet aan ‘het oude vonnis’ dacht. Hij corrigeert dat eventuele misverstand met de woorden:

O, 'k weet wel dat het brood der smarte

Ook mij, als ieder stervling, wacht.

Brood der smarte

Het ‘brood der smarte’ was niet alleen een uitdrukking om het eigen eindige leven te duiden, maar ook om het lijden van anderen in de wereld te benoemen. Er was bij het dankgebed om het vele goede (het *eerste* woord) behalve het *tweede* woord (over eigen zwakte, sterfelijkheid en afhankelijkheid) óók altijd een *derde* woord. Dat woord klonk duidelijk in het oude gebed van vele diepgelovige vaders, soms afgeraafd, soms meeslepend gebeden. Het danken voor het dagelijks brood werd stelselmatig óók gekoppeld aan *het bidden voor de lijdende medemens*. Zo werden de geestelijke valkuilen van een welvarend leven voorzien van twee flitsende waarschuwingssignalen: vergeet nooit je hulpbehoevende medemens én vergeet nooit eigen kleinheid en afhankelijkheid van God. Dat laatste blijkt vooral dé valkuil te zijn voor mensen die “van het brood der weelde zingen”. Dat wordt bewezen in het leven van velen in onze samenleving, die niet meer weten willen van een God-afhankelijk leven. Die het bidden met genoemde drie woorden afgeworpen hebben. Die daarmee het pad van hun vader en moeder verlaten hebben, spugend en vloekend soms. Zo zal waarschijnlijk ook de vader van Maarten ‘t Hart deze woorden gebeden hebben:

O Heer wij danken U van harte,
Voor nooddrift en voor overvloed,
Daar menig mensch eet brood der smarte,
Hebt Gij ons mild en wèl gevoed.
Doch geef, dat onze ziele niet
Aan dit vergank'lijk leven kleev';
Maar alles doe, wat Gij gebiedt,
En eind'lijk eeuwig bij u leev'!

Het in het gebed gedenken van ‘menig mens dat het brood der smarte eet’ is ons kennelijk met de paplepel ingegeven en aangeleerd. En ook nog iets anders. Namelijk om niet alleen maar te bidden, maar ook daadwerkelijk de handen uit de mouwen te steken en de arme medemens te helpen. Hoeveel geld is er niet gegeven voor diaconaal en hulpverlenend werk, tot ver over de grenzen van ons land heen. Welnu, wanneer we nu in ónze tijd willen bidden en de handen uit de mouwen willen steken, concreet, vanuit onze nog steeds groeiende welvaart: laat niemand dan roepen of denken dat we dan met *iets nieuws* aan de gang gaan - we doen iets dat we van oudsher als kleine kinderen geleerd hebben. In de woorden van deze tijd en met de middelen en kennis van vandaag. We doen hetzelfde als wat we van generatie op generatie hebben leren bidden én werken:

Zorg voor de arme kinderen Heer,
En herstel de zieken weer;
Ja, voor alle mensen saam,
Bid ik u in Jezus naam.

We weten het wel!

Laten we het nu vooral doen omdat 'Micha' het volk van God oproept tot het gebed en het opmaken van een tussenbalans. Ik bedoel hier niet de profeet, maar de campagne², die trouwens best wel profetische taal spreekt. Er klinkt een oproep om te doen waar het volk van God altijd al goed in is: bidden voor de arme mensen in de wereld. Maar dan nú, up-to-date, anno 2007. Met het oog op de nood van de wereld die zo heel concreet en confronterend bekend is. Niemand zal wat dat betreft ooit kunnen zeggen "Wir haben es nicht gewußt". Want we weten het wél: de 3e Wereld-oorlog is al lang begonnen. We weten dat miljoenen mensen in de wereld leven aan de rand van de hongerdood, dat miljoenen kinderen helemaal nooit leren lezen of schrijven, dat miljoenen vrouwen structureel onderdrukt worden, dat in talloze landen het kindersterftecijfer schrikbarend hoog is. We weten wél dat één op de 16 Afrikaanse vrouwen sterft als gevolg van zwangerschap. We hebben het gehoord, we hebben het met onze eigen ogen gezien: HIV/AIDS vermagert tientallen miljoenen mensen, doet hen sterven. Kinderen blijven verweesd en vaak ook zelf besmet achter. We weten ook dat de uitbuiting van de schepping ernstige gevolgen heeft voor vooral de arme landen in de wereld. We weten het. We weten dat de voorziening van veilig drinkwater voor velen op het spel staat. En wat we vooral weten? Dat we eigenlijk iets zouden moeten doen om een open en voorspelbaar handelsstelsel te realiseren - een stelsel dat eerlijk is, een stelsel dat niet discrimineert. We weten het.

En daarom nu in deze tijd: niet het hoofd onmachtig in de schoot leggen, maar opheffen. En de handen vouwen. Concreet bidden tégen het lijden van miljoenen mensen in de wereld en vóór echte verandering daarvan. Concreet bidden, tégen zelfgenoegzaamheid in en tégen zwelgen in weelde in. Bidden dat

een einde mag komen aan situaties van schrijnend onrecht en van uitbuiting en machtsmisbruik.

Acht doelen - Acht zondagen

Dit bidden is een vanzelfsprekend bidden voor iemand die Christus heeft leren kennen. Daar is al veel over geschreven en gezegd³. Een eerder artikel in *De Reformatie* had al de titel *Stop talking, get walking*. Nu

laat de algemeenheid van ons bidden eens plaatsmaken voor concrete woorden

voegen we er aan toe: *Get praying!* Dit artikel wil presenteren en aanmoedigen. Om als kerken gehoor te geven aan de oproep van 'Micha' om de nood van zoveel mensenkinderen te brengen voor het aangezicht van onze God. Laat ons bidden dan inderdaad, zoals we dat geleerd hebben, een bidden zijn met 'drie woorden': met dank voor eigen welvaart, met uitzicht op de nieuwe aarde én met aandacht voor levensbeschermende verandering voor de vele mannen, vrouwen en kinderen in hun levensbedreigende omstandigheden. Ja, voor alle mensen saam, bidden wij in Jezus naam...

Acht zondagen, acht concrete doelen, acht gebeden, vele kerken: één in het roepen tot God.

Laat de algemeenheid van ons bidden ("zorg voor de armen, Heer") eens plaatsmaken voor concrete woorden waarin de kloof tussen arme landen en rijke landen aan de orde gesteld wordt. Want honger en armoede, ziekte en kindersterfte, achterstand en uitbuiting - ze hebben *aanwijsbare* oorzaken, lós van hoe wij als christenen óók spreken over zonde, schuld en vloek. Daarmee staan we trouwens in één lijn met de oude profeet Micha, die behalve tegen de geestelijke armoede ook *fulmineert* tegen de aanwijsbare zonden van machthebbers en rijken:

"Tot kwaad doen staan de handen goed;
de vorst eist en de rechter laat zich betalen,
en de grote, die spreekt naar eigen believen;
en zo zetten zij de zaak in elkaar"
(Micha 7:3).

Tegelijk weet de profeet hoezeer God een God is die vergeeft (zie Micha 7:18-19) en die trouw is aan het verbond dat Hij met zijn volk sloot (7:20). Die wetenschap weerhield hem er niet van (integendeel: het spoorde hem aan!) om namens God het schreeuwende onrecht aan de kaak te stellen, om tot bekering op te roepen en op concrete verandering aan te dringen. Die bijbels-getoonzette taal zal ook binnen de

kerken (en vanuit de kerken naar buiten toe) helder moeten blijven klinken: de helende klank van het evangelie in een gebroken wereld.

Wie breekt er brood?

Om de kerken daarbij te helpen nodigde *De Verre Naasten* Jan van der Plas uit om woorden te kiezen en een melodie te maken. Een zingend bidden met betrekking tot de acht lijdenssituaties waarop de UN-millenniumdoelen zich richten. Vd Plas componeerde het in dit blad gepubliceerde gezongen gebed, een gebed om de pijn van velen te lenigen en omstandigheden ten goede te veranderen: *Wie breekt er brood - een Micha-gebed*⁴. Dit gebed passeerde ook ons 'Steunpunt Liturgie van Deputaten Eredienst en Deputaten Kerkmuziek'. Dit deputaatschap komt begin mei met een zg. Michadocument met daarin een aantal liturgische suggesties.⁵

De woorden van het Micha-gebed van Jan van der Plas spreken voor zich - graag leg ik ze in de kerken neer en sluit me aan bij het verzoek om er in de erediensten wat mee te doen, hetzij gesproken, hetzij gezongen. Kader deze woorden in in uw erediensten van 20 mei tot en met 8 juli. Laat de dank om het eigen goede leven niet ontbreken - ook niet het uitzicht op een nieuwe aarde waarop gerechtigheid woont. En op het feit dat Christus de weg daarheen gebaad heeft. Maar laten wij óók in navolging van Christus in dit tijdelijke ondermaanse *als kerk van de zich ontfermende God* liefdevolle aandacht geven aan het lijden

van onze medemensen. Die laten we niet in de kou staan.

“Geef dat ik mijn naasten, die achter spiegels staan, weer zie!”

Ds. Gerrit Riemer is docent missiologie bij het IRTT (Intercultural Reformed Theological Training), de trainingsafdeling van De Verre Naasten. Ook is hij de schrijver van Indonésische theologie bij Litindo.

- 1 P.A. de Génestet (1829-1861), *Dagelijksch Brood* (Uit de bundel Eerste Gedichten/Studentenleven 1850)
- 2 Even de gegevens op een rijtje: op 12 september 2006 startte de Micha-campagne met de afkondiging van het Micha-jaar. Daar zitten we nu dus middenin. Op 15 oktober 2006 was er de *Micha Zondag* waarin vele honderden kerken aandacht is besteed aan het onderwerp van sociale gerechtigheid aan de hand van Micha 6:8. Speerpunt in de tweede helft van de campagne is nu 7 juli 2007. Deze datum is symbolisch het punt waarop de periode van het jaar 2000 naar het jaar 2015 voor de helft is verstreken. 2000-2015, dat is de door de UN gestelde periode om te streven naar de realisering van de 8 Millennium Development Goals. 7 juli is dus het moment om de balans eens op te maken: vorderen we eigenlijk wel? Houden regeringsleiders zich wel aan de gemaakte afspraken? Pakken andere groten hun verantwoordelijkheid op? Is er wat zichtbaar in de praktijk? Of blijven we toch steken in goede voornemens en mooie woorden?
- 3 Zie o.a. artikelen in dit weekblad: B. Luiten, *Micha Campagne* (*De Reformatie* jrg. 81, nr. 49); K. v.d. Geest, *Micha: Gerechtigheid!* (*De Reformatie* jrg. 82, nr.1); G. Riemer, *Stop Talking, Get Walking* (*De Reformatie* jrg. 82, nr. 2) en P. Houtman, *Arm en rijk in de Bijbel* (*De Reformatie* jrg. 81, nrs. 36-38).
- 4 De melodie (inclusief muzieknotatie, een MP3-versie en aanwijzingen voor cantoren) is te vinden op de website van het kerkelijk instituut voor Zending en Hulpverlening *De Verre Naasten* (www.deverrenaansten.nl). Op deze site is ook een beschrijving van de Millenniumdoelen te vinden.
- 5 Zie voor meer informatie: liturgie@gkv.nl

Zondag 1 (20 mei) extreme armoede en honger uitbannen

Wie breekt er brood, wie deelt er drank
Wie breekt met de verdeeldheid
stilt honger naar gerechtigheid?
Wie breekt er brood, wie deelt er drank
Wie breekt met ongelijkheid
lest dorst naar meer rechtvaardigheid?

Ga de weg van waarheid
zing het lied van 't koninkrijk
help liefdevol je naaste
ver weg, maar onder handbereik

Zondag 2 (27 mei) alle kinderen kans op scholing

Heer, nu wij u bidden,
zien wij de kind'ren klein,
hun jeugd wordt opgeofferd
om steeds aan het werk te zijn
Wees vertroostend om hen heen
want zo moe-der-ziel alleen,
zonder toekomst, spel, een lach
overleven zij de dag.
Ontferm u Heer, ontferm u over hen

Zondag 3 (3 juni) gelijke behandeling mannen en vrouwen

Heer, nu wij u bidden
zien wij veel vrouwen staan,
vernederd, bang, geschonden
Wat wordt Eva aangedaan?
Geef de fierheid aan haar terug,
heel haar zo geslagen rug
en dat Adam uit zijn hand
machtsmisbruik voorgoed
verbant
Ontferm u Heer, onferm u over hen

Zondag 4 (10 juni) kindersterfte terugdringen

Heer, nu wij u bidden
zijn kinderen in nood
door dorst en ondervoeding
gaan er velen van hen dood
Toon toch Uw barmhartigheid
Voedt de kind'ren wereldwijd
Geef een dokter, goede Heer
en herstel hun blijdschap weer
Ontferm u Heer, ontferm u over hen

Zondag 5 (17 juni) de gezondheid van moeders verbeteren

Heer nu wij u bidden
is er veel stervensnood
zien arme, zwakke moeders
nooit het kindje van hun schoot.
O Heer, hoor het stil geweën
Zoals U troost, troost er geen één
Wis de tranen, keer hun lot
help de helpers, help hen! God!
Ontferm u Heer, ontferm u over hen.

Zondag 6 (24 juni) halt toeroepen aan verspreiding van hiv/aids

Heer, nu wij u bidden,
ziet hiv en aids weer kans
om slachtoffers te maken
in haar liefdes-dodendans.
Biedt bescherming, houdt de wacht
bij die vrouw, dat kind - verkracht.
Wie als vee verhandeld zijn
Heer erbarm U, stil de pijn.
Ontferm u Heer, ontferm u over hen.

Zondag 7 (1 juli) actief werken aan een duurzame omgeving

Heer, nu wij u bidden
draait deze wereld door.
Uw schepping wordt geplunderd
en er rest een smeltend spoor.
Keer het tij, al is het laat,
stop gestolen overdaad.
Maak de mens, op geld belust,
van zijn opdracht weer bewust.
Ontferm u Heer, ontferm u over ons.

Zondag 8 (8 juli) werken aan een wereldwijde samenwerking voor ontwikkeling

Heer, nu wij u bidden
zien wij de spiegels staan
de welvaart in ons leven.
Wat heeft het met ons gedaan?
Sterk ons in gerichte strijd
tegen ongerechtigheid
Geef dat ik mijn naaste, die
achter spiegels staan, weer zie!
Ontferm u Heer, ontferm u over ons.

Pasen en voorzichtigheid

In het *Gereformeerd Kerkblad* van 14 april schreef ds. H.J. Messelink van Zwolle-Zuid een behartenswaardige bijdrage over de omgang met elkaar in de kerk.

Ds. H.J. Messelink ■

Afgelopen zondag vierden we Paasfeest. Jezus stond op. Die opstanding had een duidelijk doel. Paulus zegt dat zo in Romeinen 14: 'Want Christus is gestorven en weer tot leven gekomen om te heersen over de doden en de levenden.' Door zijn opstanding is Hij de Heer van ons leven. Hij heeft het voor het zeggen: over mij, maar ook over al mijn broers en zussen in de kerk. Als ik dat tot me laat doordringen, word ik erg voorzichtig in de manier waarop ik met mijn medegelovigen omga. Paulus vervolgt in Romeinen 14 niet voor niets met: 'Wie bent u dat u een oordeel velst over uw broeder of zuster? Wij zullen allen voor Gods rechterstoel komen te staan.' De woorden van de apostel manen mij tot terughoudendheid in mijn spreken en oordelen. Die voorzichtigheid komen we in het huidige kerkelijk leven niet altijd tegen. In dit artikel leg ik daar de vinger bij. Ik noem twee voorbeelden.

Regelmatig worden er in Dalfsen studie-avonden belegd door een werkgroep die zich 'De Vijfhoek' noemt. Men wil via studie en bezinning nadenken over de kentering en de verschuivingen die zich in de Gereformeerde Kerken (GKv) voordoen. Op de studieavonden worden predikanten en anderen uit de GKv uitgenodigd om voorlichting te geven. Op de lijst van sprekers staan onder anderen mijn collega's Visser van Dronten en Anderson van Katwijk. Wie kan daar moeite mee hebben? Goede voorlichting kunnen we altijd gebruiken. Het lijkt wat onschuldig allemaal. Totdat we op de site lezen dat deze studie-avonden georganiseerd worden door broeders en zusters uit de Gereformeerde Kerken en uit de Gereformeerde Kerken (hersteld), de zogenoemde nieuwe vrijgemaakten. Dat betekent dus dat aan onze mensen voorlichting wordt gegeven door onder anderen mensen die zelf al de stap gemaakt hebben naar de nieuwe vrijgemaakten. Zij hebben al afscheid van de GKv genomen. Zij hebben zelf die voorlichting helemaal niet meer nodig. Sterker nog: ze hebben al een scherp oordeel klaar over de GKv. Ik lees bijvoorbeeld in de afscheidsbrief die enkele gemeenteleden (onder wie een organisator van 'De Vijfhoek') aan hun kerkenraad hebben geschreven, dat de GKv niet langer kunnen worden gezien als ware kerk. De GKv

hebben zichzelf losgescheurd van het vaste fundament door de dwaalleer toe te laten. In mijn eigen woorden: Daar wil Jezus Christus je dus niet meer hebben! Daar moet je weg! Je moet even goed tot je laten doordringen wat hier gezegd wordt. Hier gaat het over de kerken waar mijn collega's Visser en Anderson hun plek als predikant hebben. Geen ware kerken. Losgescheurd van het vaste fundament. Dat staat zwart op wit. Geschreven door mensen die deelnemen in 'De Vijfhoek'. Dat moet je in rekening brengen bij de voorlichting van 'De Vijfhoek'. Voorlichting? De zaak is al duidelijk; alleen moeten nog meerdere broeders en zusters daarvan overtuigd worden. En daar laat je je voor gebruiken als je op hun studie-avonden gaat spreken. Ik kan het niet anders zien. De avonden worden door gemeenteleden uit beide kerken georganiseerd. Het klinkt broederlijk, maar ondertussen noemt de één de kerk van de ander wel valse kerk. Dat kan gewoon. En je kunt daar 'gewoon' spreken. Terwijl ondertussen de kerk van Christus besmeurd wordt. In een hard oordeel.

Daarom zou ik de broeders van de GKv die in 'De Vijfhoek' participeren, willen oproepen ernstig na te denken over de vraag of deze samenwerking wel kan: waar en vals, gaat dat samen? En ik zou mijn collega's willen oproepen niet (meer) aan deze avonden mee te werken. Wees toch voorzichtig. Het gaat om de eer van Christus en zijn kerk. Er is over die kerk en de gemeenteleden al een oordeel geveld door organisatoren van 'De Vijfhoek'. Dat moet je wel bedenken als je aan deze avonden medewerking verleent. Iets meer terughoudendheid zou van wijsheid getuigen.

Eenheidinwaarheid.nl

Nog een ander voorbeeld; de site eeninwaarheid.nl timmert nogal aan de weg. Elke zaterdag worden we er via een advertentie in het ND op geattendeerd. De site is uiterst kritisch over de ontwikkelingen in de GKv. Dat mag. Maar ook hier geldt: een beetje meer terughoudendheid zou geen kwaad kunnen. Op de site bespreekt ds. J.M. Goedhart de besluiten van de laatste synode inzake echtscheiding en hertrouwen. Hij heeft daar veel kritiek op.

Die mag hij hebben. Maar de toonzetting van de kritiek is buiten alle proporties. Ik geef enkele citaten: "Wat de GS van Amersfoort-Centrum met Besluit 4a en 4b heeft uitgesproken, is o.i. ten enenmale onacceptabel. Dat mag geen werkelijkheid worden. Dat zou de kerken onwaardig zijn. Dat wijkt teveel van Schrift en belijdenis en kerk-orde af. Wij vinden dit werkelijk de spuigaten uitlopen. Wat hier besloten is, is ongehoord. Elke kerkenraad en elke gemeente van de Here Christus onwaardig. Een en ander is voor mij ongelooflijk. Waar hebben de broeders met hun gedachten gezeten bij de behandeling van een en ander? Zijn ze er werkelijk bij geweest? Wij kunnen het ons niet voorstellen." En als het gaat over de bevestiging van tweede huwelijken: "Uitgesproken had dienen te worden en dient alsnog te worden, zoals we aan het begin van dit stuk zeiden: dat in de regel nieuwe huwelijken van onschuldig gescheidenen kerkelijk bevestigd zullen worden; die van schuldig gescheidenen niet." Ds. Goedhart gebruikt forse taal. Hij veroordeelt de voltallige synode van Amersfoort. Die 36 mannen hebben daar (in elk geval een poosje) zitten suffen of slapen. Bovendien is ds. Goedhart heel stellig in wat de synode wel had moeten uitspreken. Enige terughoudendheid is hem vreemd. Wat mij opvalt, is dat even later op de site ds. Goedhart op een essentieel punt (de bevestiging van tweede huwelijken) tegengesproken wordt via drie ingezondens, van mensen die aangeven ook kritisch te staan tegenover de besluiten van Amersfoort, maar tegelijk flinke kritiek uitoefenen op het standpunt van ds. Goedhart. Deze broeders geven als hun opvatting aan dat ook onschuldig gescheidenen niet behoren te hertrouwen. Het gaat er mij nu niet om me

in deze discussie te mengen. Ik wijs er alleen op dat het allemaal blijkbaar niet zo eenvoudig ligt als ds. Goedhart suggereert.

Was het daarom niet beter geweest dat hij wat minder harde en veroordelende taal had gesproken en daar-mee ook zijn scherpe veroordelende houding tegenover zijn broeders in Christus (die op de synode heus heel gewetensvol en ook best kritisch over dit onderwerp bezig zijn geweest!) had verzacht? Nu lopen we het gevaar dat de discussie niet meer over de inhoud gaat maar over de toonzetting. Ik spreek hiermee ook de redactie van eeninwaarheid.nl aan. Hadden ze hier niet terwille van de goede naam van de broeders en in hen de kerken moeten ingrijpen? Of mag dit allemaal maar zo gezegd worden? Ook hier pleit ik voor voorzichtigheid en terughoudendheid.

Zorg

Mijn zorg is dat we verharder in de omgang met elkaar. Dat we ongenueanceerd oordelen of ons voor het karretje laten spannen van mensen die hun eindoordeel allang klaar hebben. Ik zou zeggen: wees vooral na Pasen extra voorzichtig met en zuinig op elkaar. Het gaat om mensen voor wie Christus gestorven en opgestaan is. Pasen maant ons tot terughoudendheid in ons spreken over elkaar. Daar wilde ik maar even de vinger bij leggen.

Ds. H.J. Messelink is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Zuid.

Druk druk druk.

ADHD:

druk of dromerig

Mijn broertje is **HYPERENTHOUSIAST** en vaak behoorlijk druk. Hij heeft ADHD. Maar wat is dat eigenlijk precies? Waar kan ik meer te weten komen?

Mindguide is de nieuwe jongerensite van Eleos. Je vindt er alles over psychische problemen. Zit je zelf in de knoop? Of je vriend, broer of buurmeisje? Antwoord op al je vragen, achtergronden en verhalen van lotgenoten vind je vanaf nu op www.mindguide.nl

mindguide

DE ROUTEKAART VOOR JE HOOFD

Nederlandse Stichting "Verpleegkundigen voor Israël"

Ook uw steun is nodig!

De V.V.I. stelt zich ten doel:
Israël helpen met de verpleging
van alle bevolkingsgroepen,
ongeacht afkomst en overtuiging.

Verpleegkundige Hulp

discrimineert niet...

Giften graag op giro 3885840

t.n.v. Penn. VVI, Postbus 476,

3440 AL Woerden

Inl.: Secretariaat tel 010-4137951

email: adm.vvi@planet.nl

internet: www.zorg4israel.nl

Ook bemiddeling bij uitzending vrijwilligers

Geeft u óm Israël, geef dan vóór Israël